

EUROOPA PARLAMENT

2009–2014

Õigusloomega seotud konsolideeritud dokument

11.12.2013

EP-PE_TC1-COD(2011)0406

*****I**

EUROOPA PARLAMENDI SEISUKOHT

vastu võetud esimesel lugemisel 11. detsembril 2013. aastal
eesmärgiga võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus
(EL) .../2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend
aastateks 2014-2020
(EP-PE_TC1-COD(2011)0406)

PE 519.985

ET

Ühinenud mitmekesisuses

ET

EUROOPA PARLAMENDI SEISUKOHT

vastu võetud esimesel lugemisel 11. detsembril 2013. aastal

eesmärgiga võtta vastu *Euroopa Parlamendi ja nõukogu* määrus (EL) .../2014, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend aastateks 2014-2020

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 209 lõiget 1 ja *artikli 212 lõiget 2*,

võttes arvesse *Euroopa* Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide *parlamentidele*,

*võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust*¹,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt²

¹ *ELT C 391, 18.12.2012, lk 110.*

² *Euroopa Parlamendi 11. detsembri 2013. aasta seisukoht.*

ning arvestades järgmist:

- (1) Käesolev määrus **kuulub liidu arengukoostöö poliitika juurde** ja on üks rahastamisvahenditest, millega ■ toetatakse liidu välispoliitikat. Sellega **asendatakse** Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus¹ ■, mis aegub 31. detsembril 2013.
- (2) Liidu arengupoliitika põhieesmärk on jätkuvalt võitlus vaesuse vastu, nagu see on sätestatud Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) V jaotise 1. peatükis ja Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) 5. osa III jaotise 1. peatükis, kooskõlas aastatuhande arengueesmärkidega **ja** muude **rahvusvaheliselt kokkulepitud arengualaste kohustustega ning** eesmärkidega, mille liit ja selle liikmesriigid **on heaks kiitnud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) ja teiste pädevate rahvusvaheliste foorumite raames.**

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. aasta määrus nr 1905/2006, millega luuakse arengukoostöö rahastamisvahend (ELT L 378, 27.12.2006, lk 41).

- (3) *Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate, Euroopa Parlamendi ja komisjoni ühisavalduses Euroopa Liidu arengupoliitika küsimuses: „Euroopa konsensus”¹ („Euroopa konsensus”) ning selle heakskiidetud muudatustes* on kindlaks määratud üldine poliitiline raamistik, suundumused ja fookus käesoleva määruse rakendamiseks.
- (4) *Aja jooksul peaks liidu abi aitama vähendada abist sõltuvust.*
- (5) Liidu *tegevus rahvusvahelisel areenil järgib põhimõtteid, millest on juhindunud liidu enda loomine, arendamine ja laienemine ning mida liit soovib edendada ka ülejäänud maailmas:* nimelt demokraatia, õigusriik, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsus ning jagamatus, inimväärikuse, võrdsuse ja solidaarsuse ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja rahvusvahelise õiguse austamine. Liit püüab dialoogi ja koostöö kaudu edendada ning tugevdada neile *põhimõtetele* pühendumist partnerriikides, *-territooriumitel* ja -piirkondades. *Neid põhimõtteid järgides tõestab liit oma lisandväärtust arengupoliitikas osalejana.*

¹ ELT C 46, 24.2.2006, lk 1.

- (6) *Käesoleva määruse rakendamisel ning eelkõige programmide koostamise protsessis peaks liit võtma nõuetekohaselt arvesse neid prioriteete, eesmäärke ja sihttasemeid inimõiguste ja demokraatia valdkonnas, mida ta on kindlaks määranud oma partnerriikide jaoks, eelkõige oma inimõigusi käsitlevates riigipõhistes strateegiates.*
- (7) *Inimõiguste ja põhivabaduste austamine, õigusriigi ja demokraatia põhimõtete, läbipaistvuse, hea valitsemistava, rahu ja stabiilsuse edendamine ning sooline võrdõiguslikkus on partnerriikide arenguks olulised ning need küsimused tuleks liidu arengupoliitikas peavoolustada, eelkõige programmitöös ja kokkulepetes partnerriikidega.*

- (8) *Abi tõhusus, suurem läbipaistvus, koostöö ja* vastastikune täiendavus ning ühtlustamine, partnerriikidega vastavusse viimine ja menetluste koordineerimine nii liidu ja selle liikmesriikide vahel kui ka suhetes muude rahastajate ning arenguvaldkonnas tegutsejatega on olulise tähtsusega abi järjepidevuse ja asjakohasuse tagamisel, vähendades samal ajal partnerriikide kulusid. Liit on otsustanud oma arengupoliitika kaudu rakendada 2. märtsil 2005 Pariisis peetud kõrgetasemelisel abi tulemuslikkuse foorumil vastu võetud abi tulemuslikkust käsitleva deklaratsiooni järeldusi, 4. septembri 2008. aasta Accra tegevuskava järeldusi ja nende jätkudeklaratsiooni järeldusi, mis võeti vastu 1. detsembril 2011 Busanis. ■ Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajad on nimetatud kohustuste põhjal teinud palju järeldusi, nagu ELi tegevusjuhend vastastikuse täiendavuse ja tööjaotuse kohta arengupoliitikas ■ ja ELi abi tõhususe tegevusraamistik ■ . *Ühise kavandamise püüdlusi ja menetlusi tuleks tõhustada.*
- (9) Liidu abi peaks toetama *8.-9. detsembril 2007. aastal Lissabonis toimunud ELi ja Aafrika tippkohtumisel vastu võetud* Aafrika ja ELi ühisstrateegiat *ning selle hilisemaid muudatusi ja lisandusi, tuginedes Aafrika-ELi strateegilise partnerluse aluseks olevale ühisele visioonile, põhimõtetele ja eesmärkidele.*

- (10) Liit ja selle liikmesriigid peaksid parandama oma arengukoostöö poliitika järjepidevust, **koordineerimist** ja vastastikust täiendavust, eelkõige järgides partnerriikide ja -piirkondade prioriteete riiklikul ning piirkondlikul tasandil. Selleks et tagada, et liidu ja liikmesriikide arengukoostöö poliitika üksteist täiendaks ja tugevdaks, **ning et tagada kulutõhus abi, vältides samas kattuvust ja lünkki, on hädavajalik ja** asjakohane näha ette ühise kavandamise menetlused, mida tuleks rakendada igal võimalikul ja asjakohasel juhul.
- (11) Liidu arengukoostöö poliitika ja rahvusvahelised meetmed tuginevad sellistele aastatuhande arengueesmärkidele nagu äärmise vaesuse ja nälja kaotamine, samuti selle hilisemad muudatused, ning liidu ja liikmesriikide heakskiidetud arengueesmärkidele, -põhimõtetele **ja võetud kohustustele**, sealhulgas koostöö raames, mida nad arengukoostöö valdkonnas teevad ÜROs ja teistes pädevates rahvusvahelistes organisatsioonides. **Liit juhindub oma poliitikas ja rahvusvahelises tegevuses ka võetud ülesannetest ja kohustustest inimõiguste ja arengu valdkonnas, sealhulgas inimõiguste ülddeklaratsioonist, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelisest paktist, konventsioonist naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta, ÜRO lapse õiguste konventsioonist ning ÜRO arenguõiguse deklaratsioonist.**

- (12) *Liit on kindlalt pühendunud soolisele võrdõiguslikkusele kui inimõigusele, sotsiaalse õiguse osale ja liidu arengupoliitika keskele väärtusele. Sooline võrdõiguslikkus on kõigi aastatuhande arengueesmärkide saavutamiseks keskse tähtsusega. 14. juunil 2010. aastal kinnitas nõukogu ELi tegevuskava aastateks 2010–2015 soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise kohta arengukoostöös.*
- (13) Liit peaks *esmatähtsa küsimusena* edendama laiapõhjalist lähenemisviisi kriisile ja suurõnnetustele reageerimise ning konfliktidest mõjutatud ja ebakindlate olukordade, sealhulgas ülemineku- *ja kriisijärgsete* olukordade suhtes. Seejuures tuleks eelkõige toetuda *nõukogu 19. novembri 2007. aasta järeldustele* ELi meetmete kohta ebakindlates olukordades *ning samuti 19. novembril 2007. aastal toimunud nõukogu ja* nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate kohtumise järeldustele *julgeoleku ja arengu kohta* ning nõukogu 20. juuni 2011. aasta järeldustele konfliktiennetuse kohta, samuti hilisematele asjakohastele järeldustele ■ . ■
- (14) *Eelkõige nendes olukordades, kus vajadused on kõige tungivamad ning vaesus kõige levinum ja sügavam, peaks liidu abi eesmärgiks olema riikide ja nende elanikkonna vastupidavuse suurendamine negatiivsetele mõjudele. Seda peaks tegema mitme asjakohase* lähenemisviisi, reageeringu ja vahendi ühendamise *kaudu*, tagades eelkõige, *et* turvalisusele suunatud, ■ humanitaar- ja arenguabi käsitlevad lähenemisviisid *on tasakaalus, sidusad ja tõhusalt koordineeritud, ühendades seeläbi hädaabi, taastus- ja arenguabi.*

- (15) Liidu abi tuleks suunata sinna, kus sel on suurem mõju, võttes arvesse liidu suutlikkust tegutseda üleilmsel tasandil ning reageerida üleilmsetele väljakutsetele, nagu vaesuse kaotamine, säästev ja kaasav areng ning demokraatia, hea valitsemistava, inimõiguste ja õigusriigi üleilmne edendamine, samuti liidu pikaajalist ja prognoositavat arenguabikohustust ning liidu rolli liikmesriikidega koordineerimisel. Sellise mõju tagamiseks tuleks eristamispõhimõtet kohaldada mitte ainult vahendite eraldamise, vaid ka kavandamise tasandil, kindlustamaks, et kahepoolne arengukoostöö on suunatud partnerriikidele, kes seda kõige enam vajavad, sealhulgas ebakindlas ja ülimalt ebasoodsas olukorras olevatele riikidele, kelle juurdepääs muudele rahastamisallikatele enda arengu toetamiseks on piiratud. ***Liit peaks looma uued partnerlussuhted riikidega, kes ei osale enam kahepoolsetes abiprogrammides, toetudes eelkõige kõnealuse rahastamisvahendi ja muude liidu välistegevuse valdkondlike rahastamisvahendite kohastele piirkondlikele ja valdkondlikele programmidele, eelkõige koostööks kolmandate riikidega loodud partnerluse rahastamisvahendile, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr .../2014¹* („partnerluse rahastamisvahend”).***

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrus (EL) nr .../2014, millega luuakse partnerluse rahastamisvahend koostööks kolmandate riikidega (ELT ...).

* Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 128/13 (2011/0411 (COD)) sisalduva määruse kuupäev, number ja avaldamisviide.

- (16) *Liit peaks otsima võimalusi olemasolevate vahendite kõige tõhusamaks kasutamiseks, et saavutada välistegevuses optimaalne mõju. Seda tuleks saavutada, töötades iga riigi jaoks välja laiapõhjalise lähenemisviisi, mis rajaneb täiendavusel, koostoime loomisel ning käesoleva vahendi ja liidu muude välistegevuse rahastamisvahendite raames välja töötatud programmide vastastikusel tugevdamisel. See peaks hõlmama nende välistegevuse rahastamisvahendite raames välja töötatud programmide vastastikust tugevdamist. Püüdes kogu oma välistegevuses olla järjekindel kooskõlas ELi lepingu artikliga 21, tuleb liidul tagada poliitika sidusus arengukoostöö valdkonnas, nagu on nõutud ELi toimimise lepingu artiklis 208.*
- (17) *Järgides poliitika sidususe põhimõtet arengukoostöö valdkonnas, peaks käesolev määrus võimaldama liidu poliitikavaldkondade tõhusamat omavahelist sidusust. See peaks võimaldama partnerriikide ja -piirkondadega täiel määral arvestamist, kasutades liidu tegevuse kavandamise alusena võimaluse korral riiklikke arengukavu või samaväärseid laiaulatuslikke arengudokumente, mis on vastu võetud koostöös asjaomaste valitsus- ja piirkondlike asutustega. Samuti peaks see võimaldama ühise kavandamise kaudu paremat koordineerimist rahastajate, eelkõige liidu ja selle liikmesriikide vahel.*

- (18) Globaliseerunud maailmas saavad liidu välistegevuse osaks aina rohkem ka liidu sisepoliitikavaldkonnad, nagu keskkond, kliimameetmed, **taastuenergia edendamine**, tööhõive (sealhulgas inimväärse töö tagamine kõigile), sooline võrdõiguslikkus, energeetika, veepoliitika, transport, tervishoid, haridus, õigusküsimused ja turvalisus, **kultuur**, teadustegevus ja innovatsioon, infoühiskond, ränne, põllumajandus ja kalandus. ■
- (19) Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia, hõlmates **kasvumudeleid, mis suurendavad sotsiaalset, majanduslikku ja territoriaalset ühtekuuluvust ning võimaldavad vaestel inimestel suurendada oma panust rahvuslikku rikkusesse ja saada sellest kasu**, tõstab esile liidu kohustust edendada oma sise- ja välispoliitikas arukat, kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu, koondades kolm sammast: majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase.
- (20) Suured probleemid, millega liit ja **arenguriigid** silmitsi seisavad ja kus on tungiv vajadus **riigisiselt ja** rahvusvaheliselt tegutseda, on kliimamuutustega võitlemine ja keskkonnakaitse. **Seetõttu** peaks käesolev määrus aitama kaasa eesmärgile suunata vähemalt 20% liidu eelarvest vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise ühiskonna loomiseks ning vähemalt 25% käesoleva määrusega ettenähtud üleilmsete avalike hüvede ja probleemide programmi rahalistest vahenditest tuleks kasutada kliimamuutuste ja keskkonnaküsimuste hõlmamiseks. Nendes ■ valdkondades võetavad meetmed peaksid võimaluse korral olema vastastikku toetavad, et nende mõju tugevdada.

- (21) *Käesolev määrus peaks liidul võimaldama kaasa aidata oma ühise kohustuse täitmisele jätkuvalt toetada inimarengut inimeste elukvaliteedi parandamiseks. Sellele kaasaaitamiseks peaks vähemalt 25 % üleilmsete avalike hüvede ja probleemide programmist seepärast toetama kõnealust arengukoostöö valdkonda.*
- (22) *Vähemalt 20% käesoleva määruse alusel antud abist peaks minema põhiliste sotsiaalteenuste toetuseks, pöörates erilist tähelepanu tervishoiule ja haridusele, samuti keskharidusele, tunnistades seejuures vajadust teatud paindlikkuse järele, näiteks erakorralise abiga seotud olukordades. Andmed selle nõude täitmise kohta tuleks lisada Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr .../2014¹* osutatud iga-aastasessse aruandesse.*
- (23) *Vähim arenenud riike käsitlevas ÜRO Istanbuli tegevuskavas aastateks 2011–2020 võtsid vähim arenenud riigid endale kohustuse integreerida oma riiklikesse arengustrateegiatesse kaubandus- ja kaubandussuutlikkuse edendamise poliitika. Lisaks leppisid ministrid Maaailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) 8. ministrite konverentsil, mis toimus 15.-17. detsembril 2011. aastal Genfis, kokku selles, et pärast 2011. aastat säilitatakse kaubandusabi tasemed, mis kajastavad vähemalt aastate 2006-2008 keskmist. Lisaks neile jõupingutustele tuleb osutada tõhusamat ja sihipärasemat kaubandusabi ning hõlbustada kaubandust.*

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrus (EL) nr .../2014, millega kehtestatakse liidu välistegevuse rahastamisvahendite rakendamise ühised eeskirjad ja menetlused (ELT ...).

* Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse kuupäev, number ja avaldamisviide.

- (24) *Kuigi valdkondlike programmide kaudu tuleks eelkõige toetada arenguriike, peaks mõnedel abisaajariikidel ning ülemeremaadel ja -territooriumidel, kes ei vasta Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni arenguabi komitee (OECD/DAC) määratletud ametliku arenguabi saajatele esitatavatele nõuetele, kuid kelle suhtes kohaldatakse artikli 1 lõike 1 punkti b, olema samuti õigus saada käesolevas määruses sätestatud tingimustel toetust valdkondlike programmide raames.*
- (27) Koostöövaldkondi ning *geograafiliste piirkondade ja koostöövaldkondade kaupa* tehtavate *rahaeraldiste* kohandamist käsitlevad üksikasjad on käesoleva määruse mitteolemuslikud osad. Sellest tulenevalt peaks komisjon olema õigus võtta kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 290 vastu delegeeritud õigusakte, et ajakohastada käesoleva määruse lisade neid *osi, mis täpsustavad* geograafiliste ja valdkondlike programmide kohaste koostöövaldkondade üksikasjad ning rahaliste vahendite soovitusliku jaotuse *geograafiliste piirkondade ja koostöövaldkondade kaupa*. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil. Delegeeritud õigusaktide ettevalmistamisel ja koostamisel peaks komisjon tagama asjakohaste dokumentide sama- ja õigeaegse ning asjakohase edastamise Euroopa Parlamendile ja nõukogule.

- (26) Selleks et tagada käesoleva määruse ühetaolised rakendamistingimused, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused seoses käesolevas määruses osutatud strateegiadokumentidega ja mitmeaastaste sihtprogrammidega. Neid volitusi tuleks teostada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011¹.
- (27) Võttes arvesse kõnealuste rakendusaktide olemust, eeskätt nende poliitilist orientatsiooni ja mõju eelarvele, tuleks nende vastuvõtmiseks kasutada üldiselt kontrollimenetlust, välja arvatud väikese finantsmahuga meetmete puhul.
- (28) Nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel, mis on seotud vajadusega liidu kiire reageerimise järele, ning kui tungiv kiireloomulisus seda nõuab, peaks komisjon võtma vastu viivitamata kohaldatavad rakendusaktid.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes (ELT L 55, 28.2.2011, lk 13).

- (29) Liidu välistegevuse rahastamisvahendite rakendamise ühised eeskirjad ja menetlused on sätestatud määruses (EL) nr .../2014^{*} ■ .
- (30) Euroopa välisteenistuse korraldus ja toimimine on sätestatud nõukogu otsuses 2010/427/EL¹ ■ .
- (31) Kuna käesoleva määruse eesmärgi ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid nende ulatuse tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.

* Väljaannete talitus: palun lisada dokumendis PE-CONS 130/2013 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

¹ Nõukogu 26. juuli 2010. aasta otsus, millega määratakse kindlaks Euroopa välisteenistuse korraldus ja toimimine (ELT L 201, 3.8.2010, lk 30).

- (32) *Käesoleva määrusega kehtestatakse programmi kestuseks rahastamispakett, mis on iga-aastase eelarvemenetluse käigus Euroopa Parlamendile ja nõukogule peamiseks juhiseks 2. detsembri 2013. aasta institutsioonidevahelise kokkuleppe (Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni vahel eelarvedistsipliini, eelarvealase koostöö ning usaldusväärse finantsjuhtimise kohta)¹ punkti 17 tähenduses.*
- (33) *On asjakohane viia käesoleva määruse kohaldamisaeg kooskõlla nõukogu määrusega (EL, Euratom) nr 1311/2013². Seetõttu peaks käesolevat määrust kohaldama alates 1. jaanuarist 2014 kuni 31. detsembrini 2020,*

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

¹ ELT C 373, 20.12.2013, lk 1.

² Nõukogu 2. detsembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 1311/2013, millega määratakse kindlaks mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2014–2020 (ELTL 347, 20.12.2013, lk 884).

I JAOTIS

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1

Reguleerimisese ja -ala

1. Käesoleva määrusega luuakse rahastamisvahend (*arengukoostöö rahastamisvahend*), mille alusel võib liit rahastada:

a) geograafilisi programme, mille eesmärk on toetada *arengukoostööd* arenguriikidega, *kes* on lisatud OECD/DACi ametliku arenguabi saajate loetellu, *välja arvatud:*

i) riigid, kes on kirjutanud alla koostöölepingule ühelt poolt Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikide rühma ning teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide vahel, millele on alla kirjutatud Cotonous 23. juunil 2000,¹ *välja arvatud Lõuna-Aafrika;*

ii) *riigid, kes on kõlblikud saama abi Euroopa Arengufondist;*

¹ ELT L 317, 15.12.2000, lk 3.

- iii) riigid, kes on kõlblikud saama liidu rahastamist Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendist, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrusega (EL) nr .../2014^{1*} („Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend”);
- iv) riigid, kes on kõlblikud saama liidu rahastamist ühinemiseelse abi rahastamisvahendist, mis on loodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrusega (EL) nr .../2014^{2**} („ühinemiseelse abi rahastamisvahend”);
- b) valdkondlikke programme, et käsitleda *arengukoostööga seonduvaid* üleilmse tähtsusega avalikke hüvesid ja probleeme ning toetada kodanikuühiskonna organisatsioone ja kohalikke ametiasutusi *käesoleva lõike punkti a kohastes partnerriikides ning riike*, kes on kõlblikud saama liidu *rahastamist käesoleva lõike punkti a alapunktides i–iii osutatud rahastamisvahenditest ning riike ja territooriumeid, kes jäävad* nõukogu otsuse 2013/755/EL³ reguleerimisalasse

¹ *Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrus (EL) nr .../2014, millega luuakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahend (ELT ...).*

* Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 126/2013 (2011/0405 (COD)) sisalduva määruse kuupäev, number ja avaldamisviide.

² *Euroopa Parlamendi ja nõukogu ... määrus (EL) nr .../2014, millega luuakse ühinemiseelse abi rahastamisvahend (IPA II) (ELT ...).*

** Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 123/13 (2011/0404 (COD)) sisalduva määruse kuupäev, number ja avaldamisviide.

³ Nõukogu 25. novembri 2013. aasta otsus ülemeremaade ja -territooriumide assotsieerimise kohta Euroopa Liiduga (Ülemeremaade ja -territooriumide assotsieerimise otsus) (ELT L 344, 19.12.2013, lk 1).

- c) üleaaafrikalist programmi, et toetada *Aafrika ja liidu vahelist strateegilist partnerlust, ning selle hilisemaid muudatusi ja lisandusi, et hõlmata piirkondadeüleseid, kogu mandrit või maailma hõlmavaid meetmeid nii Aafrikas kui koostöös Aafrikaga.*
- 2. Käesoleva määruse tähenduses on piirkond geograafiline üksus, mis koosneb rohkem kui ühest arenguriigist.
- 3. *Lõikes 1 osutatud riikidele ja territooriumidele osutatakse käesolevas määruses edaspidi vastavalt kui „partnerriikidele” või „partnerpiirkondadele” nende vastava geograafilise, valdkondliku või üleaaafrikalise programmi raames.*

Artikkel 2

Eesmärgid ja rahastamiskõlblikkuse kriteeriumid

- 1. Liidu välistegevuse *ning Euroopa arengukonsensuse ja selle hiljem kokku lepitud muudatuste* põhimõtete ja eesmärkide raames:
 - a) on käesoleva määruse kohaselt tehtava koostöö põhieesmärk vaesuse vähendamine ja pikemas perspektiivis selle kaotamine;

- b) punktis a osutatud *põhieesmärgiga kooskõlas* aitab käesoleva *määruse* raames tehtav koostöö ■ :
- i) edendada säästvat majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnaarengut ning
 - ii) *tugevdada ja toetada* demokraatiat, õigusriigi põhimõtteid, head valitsemistava ■ , inimõigusi *ja rahvusvahelise õiguse asjaomaseid põhimõtteid.*

Esimeses lõigus osutatud eesmärkide täitmist mõõdetakse asjakohaste näitajatega, *sealhulgas inimarengu näitajatega*, milleks on punkti a puhul eelkõige aastatuhande esimene arengueesmärk ja punkti b puhul aastatuhande 1.–8 arengueesmärk ning *pärast 2015. aastat* muud näitajad, milles liit ja liikmesriigid on *rahvusvahelisel tasandil* kokku leppinud.

2. ***Käesoleva määruse raames tehtav koostöö aitab arengu valdkonnas täita rahvusvahelisi kohustusi ja saavutada eesmärged, mille suhtes liit on kokku leppinud, eelkõige aastatuhande arengueesmärged ja 2015. aasta järgseid uusi arengueesmärged.***

3. Geograafiliste programmide meetmed kavandatakse selliselt, et need vastaksid OECD/DACi poolt kehtestatud ametliku arenguabi kriteeriumidele.

Valdkondlike programmide ja üleaaafrikalise programmi meetmed kavandatakse selliselt, et need vastaksid OECD/DACi poolt kehtestatud ametliku arenguabi kriteeriumidele, välja arvatud kui:

a) ***meetmeid kohaldatakse abisaajariigi või -territooriumi suhtes, kes ei kvalifitseeru OECD/DACi kohaselt arenguabi saavaks riigiks või territoriumiks, või***

- b) meetmega rakendatakse artikli **6 lõike 2** punktides b ja e osutatud üleilmset algatust, liidu poliitilist prioriteeti või liidu rahvusvahelist kohustust ning meetme omadused ei vasta ametliku arenguabi kriteeriumidele.
4. Ilma et see piiraks lõike 3 punkti a kohaldamist, peab **vähemalt 95 %** valdkondlike programmide raames **ja** vähemalt 90 % üleaafrikalise programmi raames ettenähtud kuludest vastama OECD/DACi kehtestatud ametliku arenguabi kriteeriumidele.
5. Käesoleva määruse alusel ei rahastata nõukogu määrusega (EÜ) nr 1257/96¹ hõlmatud ja nimetatud määruse alusel abikõlblikke meetmeid, välja arvatud siis, kui tuleb tagada koostöö järjepidevus kriisist stabiilsetesse arengutingimustesse liikumisel. ***Neil juhtudel pööratakse erilist tähelepanu selle tagamisele, et humanitaarhädabi, taastus- ja arenguabi oleksid omavahel tõhusalt seotud.***

¹ Nõukogu 20. juuni 1996. aasta määrus (EÜ) nr 1257/96 humanitaarabi kohta (EÜT L 163, 2.7.1996, lk 1).

Artikkel 3

Üldpõhimõtted

1. Euroopa Liit püüab dialoogi ja koostöö kaudu partnerriikide ja -piirkondadega edendada, arendada ja toetada demokraatiat ning õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste põhimõtete austamist, millele liit rajatud on.
2. Käesoleva määruse rakendamisel tuleb partnerriikidele kohaldada diferentseeritud lähenemisviisi, et tagada täpselt nende olukorda arvestav konkreetne koostöö, mis põhineb:
 - a) nende *vajadustel, mille aluseks on sellised kriteeriumid nagu rahvastik, sissetulek inimese kohta ja vaesuse määr, tulude jaotumine ja inimarengu tase;*
 - b) nende suutlikkusel luua rahalisi vahendeid ja tagada neile juurdepääs ning suutlikkusel abi vastu võtta;
 - c) nende kohustustel ja tulemusnäitajatel, *mille aluseks on sellised kriteeriumid ja näitajad nagu poliitiline, majanduslik ja sotsiaalne areng, sooline võrdõiguslikkus, hea valitsemistava ja inimõiguste areng ning abi tõhus kasutamine, eelkõige viis, kuidas riik kasutab arengu heaks väheseid ressursse, eelkõige omavahendeid,* ning

d) liidu arenguabi võimalikul mõjul naaberriikides.

Toetuste jaotamisel eelistatakse riike, kes seda enim vajavad, eelkõige vähim arenenud riigid, väikese sissetulekuga riigid ning kriisi-, kriisijärgses, ebakindlas või haavatavas olukorras olevad riigid.

Selleks et põhistada analüüsi ja teha kindlaks enim abi vajavad riigid, võetakse arvesse selliseid kriteeriumeid nagu inimarengu indeks, majandusliku haavatavuse indeks ja muud asjakohased indeksid, sealhulgas riigisisese vaesuse ja ebavõrdsuse mõõtmist.

3. ***Kõigis programmides süvalaiendatakse „Euroopa konsensuses” kindlaks tehtud mitut valdkonda hõlmavad küsimused. Lisaks süvalaiendatakse vajaduse korral konfliktide ennetamine, inimväärne töö ja kliimamuutuste käsitlemine.***

Esimeses lõigus osutatud mitut valdkonda hõlmavad küsimused on need, mis sisaldavad järgmiseid mõõtmeid, millele vastavalt vajadusele pööratakse erilist tähelepanu: mittediskrimineerimine, vähemusrühmadesse kuulujate õigused, puuetega inimeste õigused, eluohtlikke haigusi põdevate inimeste ja muude haavatavate rühmade õigused, põhilised tööõigused ja sotsiaalne kaasamine, naiste õiguste suurendamine, õigusriigi põhimõte, parlamentide ja kodanikuühiskonna suutlikkuse suurendamine, dialoogi, osalemise ja lepitamise edendamine, institutsioonide loomine, sealhulgas kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

■

4. Käesoleva määruse rakendamisel *tagatakse kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 208 poliitikavaldkondade arengukoostöö sidusus ja* kooskõla ■ liidu välistegevuse muude valdkondade ja muude liidu asjakohaste poliitikasuundadega. ■

Sellega seoses toetuvad käesoleva määruse alusel rahastatavad meetmed, sealhulgas Euroopa Investeeringuspanga hallatavad meetmed *arengu*koostöö poliitikameetmetele, mis on sätestatud sellistes vahendites nagu liidu ning asjaomaste partnerriikide ja piirkondade kokkulepped, deklaratsioonid ja tegevuskavad, ning liidu *asjaomastele* otsustele, erihuvidele, poliitilistele prioriteetidele ja strateegiatele.

5. ***Liit*** ja selle liikmesriigid vahetavad korrapäraselt ja sagedasti teavet, sealhulgas teiste rahastajatega, ning edendavad rahastajate paremat koordineerimist ja vastastikust täiendavust, töötades mitmeaastase ühise kavandamise suunas, mis **■** tugineb partnerriikide vaesuse vähendamisele või samaväärsetele ***arengu***strateegiatele. ***Nad võivad võtta ühismeetmeid, sealhulgas teostada nende strateegiate ühist analüüsi ja anda nendele strateegiatele ühiseid vastuseid, määrates kindlaks prioriteetsed sekkumisvaldkonnad ja riigisisese tööjaotuse***, kasutades rahastajaid kaasavaid ühiseid missioone ning kaasrahastamise ja delegeeritud koostöö korda.
6. ***Liit*** edendab mitmepoolset lähenemisviisi üleilmsetele probleemidele ja ***teeb selles osas liikmesriikidega koostööd***. Vajadusel tugevdab liit koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja organite ning muude kahepoolsete rahastajatega.
7. Ühelt poolt ***liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt partnerriikide vahelised suhted põhinevad inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõttega seotud ühistel väärtustel, samuti omaluse ja vastastikuse vastutuse põhimõtetel ning edendavad neid väärtusi ja põhimõtteid***.

Lisaks võetakse partnerriikidega suhetes arvesse nende pühendumust ja eelnevaid tulemusi rahvusvaheliste kokkulepete ja lepinguliste suhete rakendamisel liiduga.

8. Liit edendab partnerriikide ja -piirkondadega tõhusat koostööd kooskõlas parimate rahvusvaheliste tavadega. ***Võimaluse korral*** viib liit oma abi vastavusse partnerriikide riiklike või piirkondlike arengustrateegiatega, reformipoliitika ja -korraga ***ning toetab demokraatlikku omalust ning siseriiklikku ja vastastikust vastutust***. Selleks edendab liit:
- a) ***läbipaistvat*** arenguprotsessi, mida juhib või reguleerib partnerriik või -piirkond ***ning mis hõlmab ka kohalike ekspertteadmiste edendamist***;
 - b) ***õigustel põhinevat lähenemisviisi, mis hõlmab kõiki inimõigusi, nii kodaniku- ja poliitilisi või majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi, et integreerida inimõiguste põhimõtted käesoleva määruse rakendamisse, aidata partnerriike oma rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustuste täitmisel ning toetada õiguste omajate suutlikkust oma õigusi nõuda, pöörates erilist tähelepanu vaestele ja haavatavatele rühmadele***;

- c) *partnerriikide elanike mõjuvõimu suurendamist*, kaasavaid ja osalust soodustavaid lähenemisviise arengu suhtes ning kõikide ühiskonnarühmade laialdast kaasamist arenguprotsessi ning riigisisesse ja piirkondlikku dialoogi, sealhulgas poliitilisse dialoogi. *Erilist tähelepanu pööratakse liikmesriikide parlamentide, kohalike asutuste ja kodanikuühiskonna vastavatele ülesannetele, muu hulgas seoses osaluse, järelevalve ja vastutusega;*
- d) määruse (EL) nr.../2014* artiklis 4 sätestatud tõhusaid ■ koostööviise ja -vahendeid, *mis on kooskõlas OECD/DACi parimate tavade, sealhulgas selliste innovatiivsete vahendite kasutamist* nagu toetuste ja laenude kombineerimine ning muud riskijagamismehhanismid teatud valdkondades ja riikides ning erasektori kaasamine, *võttes nõuetekohaselt arvesse võlgnevuse jätkusuutlikkuse küsimust, selliste mehhanismide arvu ning nõuet teha korrapäraselt mõjuhindamisi kooskõlas käesoleva määruse eesmärkidega, eelkõige vaesuse vähendamise suhtes.*

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/2013 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Kõik programmid, sekkumised ning koostööviisid ja -vahendid kohandatakse iga partnerriigi või -piirkonna konkreetsetele vajadustele, keskendudes programmipõhistele käsitusviisidele, abi prognoositavale rahastamisele, erasektori, sealhulgas kohaliku erasektori vahendite kasutamisele, üldisele ja mittediskrimineerivale juurdepääsule põhiteenustele ning riikide süsteemide arendamisele ja kasutamisele;

- e) siseriikliku tulu kasutamist partnerriikide eelarvepoliitika tugevdamise kaudu, et vähendada vaesust ja sõltuvust abist;***
- f) poliitika ja kavandamise mõju parandamist rahastajate tegevuse koordineerimise, järjepidevuse tagamise ja ühtlustamise kaudu, et saavutada koostoime ning vältida kattumist ja dubleerimist, parandada vastastikust täiendavust ja toetada kõikidele rahastajatele avatud algatusi;***
- g) koordineerimist partnerriikides ja -piirkondades, kasutades kokkulepitud suuniseid ning koordineerimise ja abi tõhususe parimate tavade põhimõtteid;***

h) arengule suunatud tulemuspõhiseid käsitusviise, sealhulgas selliste läbipaistvate ja riigi tasandil võetavate tulemusraamistike kaudu, mis asjakohasel juhul põhinevad rahvusvaheliselt kokku lepitud eesmärkidel ja näitajatel, näiteks aastatuhande arengueesmärkide näitajatel, et hinnata ja edastada arenguabi tulemusi, sealhulgas väljundeid ja mõju.

I

9. Liit toetab **vastavalt vajadusele** kahepoolse, piirkondliku ja mitmepoolse koostöö ja dialoogi, partnerluslepingute **arengumõõdme** ning kolmepoolse koostöö elluviimist. **Liit edendab koostööd ka lõuna-lõuna suunal.**
10. **Komisjon teavitab Euroopa Parlamenti ja vahetab temaga regulaarselt seisukohti.**
11. Komisjon vahetab korrapäraselt teavet kodanikuühiskonna **ja kohalike ametiasutustega.**

12. *Liit kasutab ja jagab oma arengukoostööalases tegevuses asjakohasel viisil liikmesriikide ülemineku- ja reformialaseid kogemusi ning õppetunde.*
13. *Käesoleva määruse kohast liidu abi ei kasutata relvade või laskemoona hankimise ega sõjaliste või kaitsealaste operatsioonide rahastamiseks.*

II JAOTIS

PROGRAMMID

Artikkel 4

Liidu *abi* rakendamine

Liidu abi rakendatakse kooskõlas määrusega (EL) nr.../2014* järgmiste programmide kaudu:

- a) geograafilised programmid;
- b) valdkondlikud programmid, mis koosnevad:
 - i) programmist „Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid” ja
 - ii) programmist „Kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kohalikud ametiasutused” ning

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

- c) üleaaafrikalised programmid.

Artikkel 5

Geograafilised programmid

1. Käesoleva artikli kohaseid liidu koostöömeetmeid rakendatakse riikliku, piirkondliku, piirkondadevahelise ja tervet maailmajagu hõlmava tegevuse suhtes.
2. Geograafiline programm hõlmab koostööd asjakohastes tegevusvaldkondades:
 - a) piirkondlik koostöö **artikli 1 lõike 1 punktis a osutatud partnerriikidega, eelkõige selleks, et vähendada kihistumise mõju nendes partnerriikides, kus ebavõrdsus on suur ja aina kasvab, või**
 - b) kahepoolne koostöö:
 - i) partnerriikidega, **kes ei ole OECD/DACi arenguriikide loetelus suurema keskmise sissetulekuga riigid või kelle sisemajanduse koguprodukt ei ole suurem kui üks protsent maailma sisemajanduse koguproduktist, ning**

- ii) *erandjuhtudel, sealhulgas arenguabi andmise järkjärguliseks lõpetamiseks, võib kahepoolset koostööd teha ka piiratud hulga riikidega, kui see on kooskõlas artikli 3 lõikega 2 asjakohaselt põhjendatud. Arenguabi andmine lõpetatakse järk-järgult tihedas koostöös teiste rahastajatega. Sellise koostöö lõpetamisega kaasneb vajaduse korral asjaomase riigiga poliitiline dialoog, milles keskendutakse kõige vaesemate inimeste ja kõige haavatavamate rühmade vajadustele.*

3. Artikli 2 lõikes 1 sätestatud eesmärkide saavutamiseks koostatakse geograafilised programmid ■ Euroopa konsensus *ja selle hiljem kokku lepitud muudatustes sisalduvates* koostöövaldkondades *ning järgnevalt loetletud koostöövaldkondades:*

- a) *inimõigused, demokraatia ja hea valitsemistava:*
 - i) *inimõigused, demokraatia ja õigusriik;*
 - ii) *sooline võrdsuslikkus ning naiste mõjuvõimu suurendamine ja võrdsed võimalused;*
 - iii) *avalik haldus kesk- ja kohalikul tasandil;*
 - iv) *maksupoliitika ja -haldus;*
 - v) *võitlus korruptsiooniga;*
 - vi) *kodanikuühiskond ja kohalikud ametiasutused;*
 - vii) *laste õiguste edendamine ja kaitsmine.*

- b) kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu rakendamine inimarengu teenistusse:**
- i) tervishoid, haridus, sotsiaalkaitse, tööhõive ja kultuur;**
 - ii) ettevõtluskeskkond, piirkondlik integratsioon ja ülemaailmsed turud;**
 - iii) jätkusuutlik põllumajandus, toiduga ja toitumisalane kindlustatus;**
 - iv) säästev energia;**
 - v) loodusvarade, sealhulgas maa, metsa ja vee majandamine;**
 - vi) kliimamuutused ja keskkond.**

c) *muud arengu seisukohast olulised valdkonnad:*

i) *ränne ja varjupaik;*

ii) *humanitaarabi ja arengukoostöö sidumine;*

iii) *vastupanuvõime ja katastroofide riski vähendamine;*

iv) *areng ja julgeolek, sealhulgas konfliktide ennetamine.*

4. *Täiendavad üksikasjad lõikes 3 osutatud koostöövaldkondade kohta* ■ *on sätestatud I lisas.*

5. Iga konkreetse kahepoolse programmi raames keskendub liit põhimõtteliselt abiandmisele *kõige rohkem* kolmes valdkonnas, *mis võimaluse korral lepitakse kokku asjaomase partnerriigiga.*

Artikkel 6

Valdkondlikud programmid

1. Valdkondlike programmide raames võetavad meetmed peavad andma lisaväärtust geograafiliste programmide alusel rahastatavatele meetmetele ning **■** täiendama neid **ja nendega haakuma**.
2. Valdkondlike meetmete kavandamisele kohaldatakse vähemalt järgmisi tingimusi:
 - a) liidu käesoleva määruse kohaseid poliitilisi eesmärke ei ole võimalik saavutada asjakohasel või tõhusal viisil geograafiliste programmide kaudu, **ning asjakohasel juhul sealhulgas siis, kui geograafilist programmi ei ole või kui see on peatatud, või kui asjaomase partnerriigiga ei ole meetme suhtes kokkulepet saavutatud;**
 - b) kõnealused meetmed on suunatud üleilmsetele algatustele, millega toetatakse rahvusvaheliselt kokku lepitud **arengueesmärke**, **■** või arengukoostööga seonduvatele üleilmsetele avalikele hüvedele ja probleemidele;

■

- c) meetmed hõlmavad mitut piirkonda, **riiki** ja/või valdkonda;
- d) **meetmetega rakendatakse** uuenduslikke poliitikaid **■** või algatusi, mille eesmärk on edaspidistest meetmetest teavitada;
- e) meetmed **■** kajastavad liidu poliitilist prioriteeti, liidu rahvusvahelist kohustust või **arengukoostööga seoses** võetud ülesannet.

■

3. ***Kui käesoleva määrusega ei ole sätestatud teisiti, saavad valdkondlikest meetmetest otseselt kasu artikli 1 lõike 1 punktis b määratletud riigid või territooriumid ning neid meetmeid võetakse kõnealustes riikides või territooriumitel. Selliseid meetmeid võib võtta väljaspool kõnealuseid riike või territooriume, kui see on kõige tõhusam viis asjaomase programmi eesmärkide saavutamiseks.***

Artikkel 7

Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid

1. Liidu abi eesmärk programmi „Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid” raames on toetada meetmeid sellistes valdkondades nagu:
 - a) *keskkond ja kliimamuutused;*
 - b) *säästev energia;*
 - c) *inimareng, sealhulgas inimväärne töö, sotsiaalne õiglus ja kultuur;*
 - d) *toiduga ja toitumisalane kindlustatus ning säästev põllumajandus; ning*
 - e) *ränne ja varjupaik.*
2. *Täiendavad üksikasjad lõikes 1 osutatud koostöövaldkondade kohta on esitatud II lisa A osas.*

Artikkel 8

Kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kohalikud ametiasutused

1. Liidu abi eesmärk programmi „***Kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kohalikud ametiasutused***” raames on ***tugevdada*** kodanikuühiskonna organisatsioone ja kohalikke ametiasutusi ***partnerriikides, ja kui see on käesolevas määruses ette nähtud, siis ka liidus ja määruse (EL) nr.../...^{*} kohaselt rahastamiskõlblikes riikides.***

Rahastatavaid meetmeid viivad eelkõige ellu kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kohalikud ametiasutused. Kui see on asjakohane, võivad neid meetmeid ellu viia muud isikud asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste nimel, et tagada nende algatuste tõhusus.

2. ***Täiendavad üksikasjad*** käesoleva artikli kohaste ***koostöövaldkondade*** kohta on esitatud II lisa ***B osas.***

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 123/13 (2011/0404 (COD)) sisalduva määruse number.

Artikkel 9
Üleaaafrikaline programm

1. Liidu abi eesmärk *üleaaafrikalise programmi raames on toetada Aafrika ja liidu vahelist strateegilist partnerlust, ning selle hilisemaid muudatusi ja lisandusi, et hõlmata piirkondadeüleseid, kogu mandrit või maailma hõlmavaid meetmeid Aafrikas ja koostöös Aafrikaga.*
 2. Üleaaafrikaline programm *täiendab muid käesoleva määruse kohaseid programme ja muid liidu välistegevuse rahastamisvahendeid, eelkõige Euroopa Arengufondi ja Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendit, ning on nende programmide ja rahastamisvahenditega kooskõlas.*
- I**
3. *Täiendavad üksikasjad käesoleva artikli kohaste koostöövaldkondade kohta on esitatud III lisas.*

III JAOTIS

KAVANDAMINE JA VAHENDITE ERALDAMINE

Artikkel 10

Üldraamistik

1. Geograafiliste programmide mitmeaastased sihtprogrammid partnerriikide ja -piirkondade jaoks koostatakse strateegiadokumendi alusel kooskõlas artikliga 11.

Valdkondlike programmide mitmeaastased sihtprogrammid koostatakse kooskõlas artikliga 13.

Üleaaafrikaline mitmeaastane sihtprogramm koostatakse kooskõlas artikliga 14.

2. Komisjon võtab määruse (EL) nr .../2014^{*} artiklis 2 osutatud rakendusmeetmed vastu *käesoleva määruse* artiklites *11, 13 ja 14* osutatud programmdokumentide alusel.

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

3. Määruse (EL) nr.../2014* **artikli 2** kohaselt võib liidu abi seisneda ka meetmetes, mida ei ole käesoleva määruse artiklites 11, 13 ja 14 osutatud programmidokumentides ette nähtud.
4. Liit ja selle liikmesriigid konsulteerivad üksteisega ■ programmide koostamise protsessi varases etapis **ja kogu selle protsessi vältel**, et edendada oma koostöömeetmete **sidusust**, vastastikust täiendavust ja kooskõla. Sellise konsulteerimise tulemus võib olla liidu ja liikmesriikide ühine kavandamine. **Liit konsulteerib ka teiste rahastajate ja arenguvaldkonnas osalejatega, sealhulgas kodanikuühiskonna, kohalike ametiasutuste ja muude rakendusasutuste esindajatega. Sellest teavitatakse Euroopa Parlamenti.**
5. **Käesoleva määruse alusel programmide koostamisel võetakse nõuetekohaselt arvesse inimõigusi ja demokraatiat partnerriikides.**

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

6. Käesoleva määrusega ettenähtud rahalised vahendid võivad jääda eraldamata, *et tagada liidu asjakohane reageerimine ettenägematutes, eelkõige ebakindlates, kriisi- ja kriisijärgsetes olukordades ning võimaldada partnerriikide strateegiatsüklitega sünkroniseerimist ja rahaliste vahendite soovitusliku jaotuse kohandamist artikli 11 lõike 5, artikli 13 lõike 2 ja artikli 14 lõike 3 kohaselt läbi viidud läbivaatamiste tulemusel*. Selliste eraldiste kasutamine otsustatakse hiljem määruse (EL) nr.../2014* kohaselt, tingimusel, et need seejärel *artiklis 15* sätestatud menetluste kohaselt jaotatakse või ümber jaotatakse.
- Iga programmi liigi tasandil jaotamata jäänud eraldiste osakaal ei tohi ületada 5%, välja arvatud sünkroniseerimise eesmärgil ja artikli 12 lõikes 1 osutatud riikide puhul.*
7. *Ilma et see piiraks artikli 2 lõike 3 kohaldamist, võib komisjon ette näha spetsiaalse rahaeraldise, et aidata partnerriikidel ja -piirkondadel tugevdada oma koostööd liidu äärepoolseimate piirkondade naaberriikidega.*
8. *Mis tahes programmitöös või programmide läbivaatamises, mis leiab aset pärast määruse (EL) nr.../2014* artiklis 17 osutatud vahearuande avaldamist, võetakse arvesse selle aruande tulemusi, leide ja järeldusi.*

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Geograafiliste programmide programmdokumendid

1. *Kõikide programmdokumentide ettevalmistamine, rakendamine ja läbivaatamine käesoleva artikli kohaselt on kooskõlas järgmiste poliitikavaldkondade arengusidususe ja abi tõhususe põhimõtetega: demokraatlik omavastutus, partnerlus, koordineerimine, ühtlustamine, vastavusse viimine partnerriikide või piirkondlike süsteemidega, läbipaistvus, vastastikune vastutus ja tulemustele orienteeritus, nagu on sätestatud artikli 3 lõigetes 4 kuni 8. Võimaluse korral ühtlustatakse programmiperiood partnerriikide strateegiatsüklitega.*

Geograafiliste programmide programmdokumendid, sealhulgas ühised programmdokumendid, tuginevad võimalikult suurel määral liidu, liikmesriikide ja partnerriigi või -piirkonna dialoogile, kuhu kaasatakse riikide ja piirkondade parlamendid, kodanikuühiskond ning kohalikud ametiasutused ja muud osalejad, et suurendada omalust protsessi suhtes ja soodustada riiklike arengustrateegiate, eelkõige vaesuse vähendamise strateegiate toetamist.

2. Strategiadokumendid on dokumendid, mille liit on koostanud asjaomase partnerriigi või -piirkonna jaoks eesmärgiga tagada liidu ja selle partnerriigi või -piirkonna arengukoostöö sidus raamistik, mis on kooskõlas *käesolevas määruses sätestatud* üldeesmärgi ja reguleerimisala, eesmärkide, põhimõtete ja poliitikameetmeid käsitlevate sätetega.
3. Strategiadokumendid koostatakse ■ partnerriikide või -piirkondade jaoks ■ .
Strategiadokumenti ei ole vaja:
 - a) riikide jaoks, kellel on riikliku arengukava kujul riiklik arengustrateegia või sarnane arengudokument, mille komisjon on ■ vastava mitmeaastase sihtprogrammi vastuvõtmisel viimatinimetatud dokumendi alusena heaks kiitnud;

- b) riikide või -piirkondade jaoks, kelle suhtes on koostatud ühine raamdokument, milles on sätestatud ulatuslik liidu strateegia, sealhulgas eraldi peatükk arengupoliitika kohta;***
- c) riikide või piirkondade jaoks, kelle suhtes liit ja liikmesriigid on kokku leppinud ühise mitmeaastase programmdokumendi;
- d) piirkondade jaoks, kellel on liiduga ühiselt kokkulepitud strateegia;
- e) riikide jaoks, kus liit kavatseb ühtlustada oma strateegia uue riikliku tsükliga, mis algab enne 1. jaanuarit 2017; sellisel juhul sisaldab mitmeaastane sihtprogramm 1. jaanuari 2014. aasta ja uue riikliku tsükli alguse vahepealsel perioodil liidu reaktsiooni selle riigi suhtes.***
- f) riikide või piirkondade jaoks, kellele liidu rahalistest vahenditest käesoleva määruse alusel aastatel 2014–2020 jaotatav eraldis ei ületa 50 000 000 eurot;

Esimese lõigu punktides b ja f osutatud juhtudel sisaldab asjaomase riigi või piirkonna mitmeaastane sihtprogramm liidu arengustrateegiat selle riigi või piirkonna jaoks.

4. Strateegiadokumendid kuuluvad vaheläbivaatamisele, vajaduse korral on võimalik rakendada ka eriotstarbelist läbivaatamist kooskõlas põhimõtete ja menetlustega, mis on sätestatud partnerriikide või -piirkondadega sõlmitud partnerlus- ja koostöölepingutes.
5. Geograafiliste programmide mitmeaastased sihtprogrammid koostatakse iga riigi või piirkonna jaoks, kellele laieneb käesoleva määruse alusel liidu rahaliste vahendite soovituslik jaotus. Välja arvatud ***lõike 5 esimese lõigu punktides e ja f*** osutatud riikide või piirkondade puhul, koostatakse need dokumendid strateegiadokumentide või ***lõikes 5*** osutatud ***samaväärsete*** dokumentide alusel.

Käesoleva määruse kohaldamisel võib käesoleva artikli lõike 3 esimese lõigu punktis c osutatud ühist mitmeaastast programmdokumenti käsitada mitmeaastase sihtprogrammina, juhul kui see vastab käesoleva lõikega kehtestatud põhimõtetele ja tingimustele, sealhulgas rahaliste vahendite soovituslik jaotus, ning artiklis 15 sätestatud menetlustele.

Geograafiliste programmide mitmeaastaste sihtprogrammidega sätestatakse prioriteetsed valdkonnad liidupoolseks rahastamiseks, erieesmärgid, oodatavad tulemused, *selged, konkreetsed ja läbipaistvad* tulemusnäitajad, *rahaliste vahendite* soovituslik jaotus nii üldiselt kui ka prioriteetsete valdkondade kaupa *ning, kui see on kohaldatav, abi andmise kord.*

Komisjon *võtab* rahaliste vahendite mitmeaastase soovitusliku jaotuse iga geograafilise programmi raames *vastu* kooskõlas käesoleva määruse üldpõhimõtetega artikli 3 lõikes 2 sätestatud kriteeriumide põhjal ning võtab arvesse kriisi- või haavatavas olukorras olevate, ebakindlate, konfliktide- või katastroofialdiste riikide või piirkondade konkreetseid raskusi, arvestades samas programmi eripäraga.

Kavandatavad *rahaeraldised* võib esitada vajaduse korral vahemikuna ja/või osa vahendeid võib jätta jaotamata. *Rahaliste vahendite soovituslikku jaotust ei saa ette näha perioodiks peale ajavahemikku 2014 kuni 2020, välja arvatud juhul kui sellega kaasneb sõnaselge tingimus, et need eraldised sõltuvad rahaliste vahendite kättesaadavusest pärast nimetatud ajavahemikku.*

Geograafiliste programmide mitmeaastaseid sihtprogramme **võib vajaduse korral läbi vaadata, sealhulgas nende tõhusa rakendamise huvides**, võttes arvesse nende aluseks oleva strateegiadokumendi **■** vaheläbivaatamisi või eriotstarbelisi läbivaatamisi.

Soovituslikke jaotusi, prioriteete, konkreetseid eesmärke, oodatavaid tulemusi, tulemusnäitajaid ja, kui see on kohaldatav, abi andmise korda võib samuti läbivaatamiste tulemusel kohandada, eelkõige pärast kriisi või kriisijärgses olukorras.

Sellised läbivaatamised peaksid hõlmama vajadusi, kohustusi ja edusamme seoses kokkulepitud arengukoostöö eesmärkidega, sealhulgas selliste eesmärkidega, mis on seotud inimõiguste, demokraatia, õigusriigi ja hea valitsemistavaga.

6. ***Komisjon annab määruse (EL) nr.../2014* artiklis 17 osutatud vahearuande raames aru liikmesriikidega ühise kavandamise kohta ning esitab soovitusi nendel juhtudel, kui ühist kavandamist täielikult ei realiseeritud.***

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/2013 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Artikkel 12

Kavandamine kriisi-, kriisijärgses või ebakindlas olukorras olevates riikides ja piirkondades

1. Kriisi-, kriisijärgses või ebakindlas olukorras olevate **või sagedaste loodusõnnetustega riikide ja piirkondade** programmdokumentide koostamisel tuleb arvesse võtta asjaomaste riikide või piirkondade haavatavat olukorda, erivajadusi ning tingimusi.

Piisavat tähelepanu tuleks pöörata konfliktiennetus-, riigi ülesehitamise ja rahu kindlustamise, konfliktijärgse lepitamise ja taastusmeetmetele, **samuti naiste rollile ja laste õigustele nendes protsessides.**

Juhul kui partnerriigid või **-piirkonnad** on vahetult kaasatud kriisi-, kriisijärgsesse või ebakindlasse olukorda või neid mõjutab selline olukord, pannakse erilist rõhku hädaabi, taastus- ja arenguabi koordineerimise parandamisele **kõigi asjaomaste osalejate seas**, et aidata sellistel riikidel hädaolukorrast arenguetappi üle minna.

Programmides, mis on kavandatud riikidele või piirkondadele, mis on haavatavas olukorras või kus esineb sageli loodusõnnetusi, nähakse ette suurõnnetuste vältimise ja nendeks valmisoleku ning selliste õnnetuste tagajärgede likvideerimise vahendid, **käsitletakse kriisidele vastuvõtlikkust ja tugevdatakse vastupanuvõimet.**

2. **Nõuetekohaselt põhjendatud tungiva kiireloomulise tõttu, nagu** kriis **■** või demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi või põhivabadusi ähvardav **vahetu** oht, võib komisjon võtta kooskõlas määruse (EL) nr .../2014* artikli 16 lõikes 4 osutatud menetlusega vastu viivitamata kohaldatavad rakendusaktid, et läbi vaadata ja muuta **käesoleva määruse** artiklis 11 osutatud strateegiadokumente ning mitmeaastaseid sihtprogramme.

Selliste läbivaatamiste tulemusena võidakse kavandada spetsiaalne ja kohandatud strateegia, et tagada üleminek pikaajalisele koostööle ja arengule, edendades humanitaar- ja arenguabi poliitika vahendite paremat koordineerimist ja ühtedelt teistele üleminekut.

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Artikkel 13

Valdkondlike programmide programmdokumendid

1. Valdkondlike programmide *mitmeaastaste* sihtprogrammidega sätestatakse liidu strateegia asjaomase valdkonna kohta *ning programmiga* „Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid” *üleilmsete avalike hüvede ja probleemide programmi puhul iga koostöövaldkonna kohta*, liidupoolseks rahastamiseks valitud prioriteedid, erieesmärgid, oodatavad tulemused, *selged, konkreetsed ja läbipaistvad* tulemusnäitajad, rahvusvaheline olukord ja peamiste partnerite meetmed, *ning, kui see on kohaldatav, abi andmise kord.*

Vajaduse korral sätestatakse üleilmsetes algatustes osaluse vahendid ja sekkumisprioriteedid.

Valdkondlike programmide mitmeaastased sihtprogrammid *täiendavad geograafilisi programme ja* on kooskõlas artikli 11 lõikes 2 osutatud strateegiapaberitega.

2. Valdkondlike programmide mitmeaastastes sihtprogrammides esitatakse rahaeraldiste soovituslik jaotus ■ nii üldiselt kui ka *koostöövaldkondade* ja prioriteetide kaupa ■ . Vajaduse korral võib ■ rahaliste vahendite soovitusliku jaotuse esitada summade vahemikuna ja /või jätta osa vahendeid jaotamata.

Valdkondlike programmide mitmeaastased sihtprogrammid *vaadatakse* vajaduse korral *läbi* tulemusliku elluviimise tagamiseks, võttes arvesse ■ vaheläbivaatamisi või eriotstarbelisi läbivaatamisi.

Rahaeraldiste *soovituslikke jaotusi, prioriteete, erieesmärke, oodatavaid tulemusi, tulemusnäitajaid ja, kui see on kohaldatav, abi andmise korda võib samuti läbivaatamiste tulemusel kohandada.*

Artikkel 14

Üleaafrikalise programmi programmdokumendid

1. *Programmdokumentide ettevalmistamine, rakendamine ja läbivaatamine käesoleva artikli alusel on kooskõlas artikli 3 lõigetes 5-8 sätestatud abi tõhusust käsitlevate põhimõtetega.*

Üleaafrikalistele programmidele programmdokumentide koostamine tugineb dialoogile, kuhu on kaasatud kõik asjaomased sidusrühmad, sealhulgas üleaafrikaline parlament.

2. *Üleaafrikalise programmi mitmeaastase sihtprogrammiga sätestatakse prioriteetsed rahastamisvaldkonnad, erieesmärgid, oodatavad tulemused, selged, konkreetsed ja läbipaistvad tulemusnäitajad ning, kui see on kohaldatav, abi andmise kord.*

Üleaafrikaliste programmide mitmeaastane sihtprogramm on kooskõlas geograafiliste ja valdkondlike programmidega.

3. *Üleaafrikaliste programmide mitmeaastases sihtprogrammis esitatakse rahaliste vahendite soovituslik jaotus nii üldiselt kui ka tegevusvaldkondade ja prioriteetide kaupa. Vajaduse korral võib rahaliste vahendite soovitusliku jaotuse esitada summade vahemikuna.*

Üleaafrikaliste programmide mitmeaastane sihtprogramm vaadatakse vajaduse korral läbi, et reageerida ettenägematutele probleemidele või rakenduslikele probleemidele ning võtta arvesse strateegilise partnerluse läbivaatamist.

Artikkel 15

Strateegiadokumentide kinnitamine ja mitmeaastaste sihtprogrammide vastuvõtmine

1. Komisjon kiidab rakendusaktidega heaks artiklis 11 osutatud strateegiadokumendid ja võtab vastu artiklites 11,13 ja 14 osutatud mitmeaastased sihtprogrammid. Nimetatud rakendusaktid võetakse vastu kooskõlas artikli 19 lõikes 3 osutatud kontrollimenetlusega. Seda menetlust kohaldatakse ka **EL** läbivaatamiste suhtes, mille tagajärjel strateegiat või selle kavandamist märkimisväärselt muudetakse.
EL
2. Nõuetekohaselt põhjendatud tungiva kiireloomulisuse tõttu , *nagu* kriis **EL** või demokraatiat, õigusriiki, inimõigusi või põhivabadusi ähvardav *vahetu* oht, **EL** võib komisjon võtta kooskõlas määruse (EL) nr .../2014* artikli 16 lõikes 4 osutatud menetlusega vastu viivitamata kohaldatavad rakendusaktid, et läbi vaadata käesoleva määruse artiklis 11 osutatud strateegiadokumendid ja käesoleva määruse artiklites 11, 13 ja 14 osutatud mitmeaastaseid sihtprogrammid.

* Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

IV JAOTIS

LÕPPSÄTTED

Artikkel 16

Käesoleva määruse alusel mittekõlbliku kolmanda riigi osalemine

Erakorralistel ja nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel *ning ilma et see piiraks käesoleva määruse artikli 2 lõike 3 kohaldamist*, võib komisjon liidu rahastamise sidususe ja tõhususe tagamiseks või piirkondliku või piirkondadevahelise koostöö edendamiseks otsustada *mitmeaastastes sihtprogrammides kooskõlas käesoleva määruse artikliga 15 või asjakohastes rakendusmeetmetes kooskõlas määruse (EL) nr.../2014* artikliga 2* laiendada meetmete rahastamiskõlblikkust neile riikidele *ja* territooriumidele ■ , mis muul juhul käesoleva määruse artikli 1 kohaselt rahastamiskõlblikud ei oleks, kui rakendatav meede on üleilmse, piirkondliku, piirkondade- või piiriülese iseloomuga. ■

■

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Artikkel 17

Volituste delegeerimine komisjonile

- I.** Komisjonil on õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte kooskõlas artikliga 18, et muuta:
- a)** *nende koostöövaldkondadega seotud üksikasju, millele on osutatud:*
 - i)** *artikli 5 lõikes 3, nagu on sätestatud I lisa A ja B osas;*
 - ii)** *artikli 7 lõikes 2, nagu on sätestatud II lisa A osas;*
 - iii)** *artikli 8 lõikes 2, nagu on sätestatud II lisa B osas;*
 - iv)** *artikli 9 lõikes 3, nagu on sätestatud III lisas, eelkõige Aafrika ja ELi tippkohtumiste järelmeetmete puhul;*
 - b)** *rahaliste vahendite soovituslikke jaotusi geograafiliste programmide ning programmi „Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid” raames, nagu on sätestatud IV lisas. Kõnealuste muudatuste tulemusel ei tohi esialgne summa väheneda rohkem kui 5 % võrra, välja arvatud IV lisa punkti 1b kohaste eraldiste puhul.*

2. ***Eelkõige võtab komisjon pärast määruse (EL) nr.../2014* artiklis 17 osutatud vahearuande avaldamist ja selles esitatud soovitustele tuginedes vastu lõikes 1 osutatud delegeeritud õigusaktid 31. märtsiks 2018.***

Artikkel 18

Delegeeritud volituste rakendamine

1. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.
2. Artiklis 17 osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile käesoleva määruse kehtivusajaks.
3. Euroopa Parlament ja nõukogu võivad artiklis 17 osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
4. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

5. Artikli 17 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament ega nõukogu ei ole kahe kuu jooksul pärast õigusakti teatavakstegemist Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitanud selle suhtes vastuväiteid või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kahe kuu võrra.

I

Artikkel 19

Komitee

1. Komisjoni abistab arengukoostöö rahastamisvahendi komitee. Nimetatud komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses.
2. ***EIPd käsitlevate küsimuste korral võtab komitee toimingutest osa EIP vaatlaja.***

Artikkel 20
Rahastamispakett

1. Käesoleva määruse rakendamise rahastamispakett aastatel 2014–2020 on **19 661 639 000** eurot.

Euroopa Parlament ja nõukogu kinnitavad iga-aastased assigneeringud mitmeaastase finantsraamistiku piires.

2. Artiklites 5–9 osutatud programmidele aastatel 2014–2020 eraldatavate rahaliste vahendite soovituslik ■ jaotus on sätestatud IV lisas. ■
3. Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1288/2013¹ artikli 18 lõikega 4 eraldatakse meetmetele, mis on seotud õpirändega kolmandatesse riikidesse või kolmandatest riikidest määruse (EL) nr 1288/2013 tähenduses, ning nende riikide ametiasutuste, institutsioonide ja organisatsioonidega tehtavale koostööle ja peetavale poliitilisele dialoogile erinevatest välistegevuse rahastamisvahenditest (arengukoostöö rahastamisvahend, Euroopa naabruspoliitika **rahastamisvahend**, partnerluse rahastamisvahend ning ühinemiseelse abi rahastamisvahend) ■ soovituslik summa **1 680 000 000** eurot.

Kõnealuste rahaliste vahendite kasutamise suhtes kohaldatakse määrust (EL) nr 1288/2013.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11.detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1288/2013, millega luuakse „Erasmus+”: liidu haridus-, koolitus-, noorte- ja spordiprogramm ning tunnistatakse kehtetuks otsused nr 1719/2006/EÜ, nr 1720/2006/EÜ ja nr 1298/2008/EÜ (ELT L 347, 20.12.2013, lk 50).

Rahalised vahendid tehakse kättesaadavaks **kahe** mitmeaastase eraldise kaudu, millest esimesega kaetakse programmi esimesed **kolm** aastat. Nende vahendite eraldamine määratakse kindlaks käesoleva määruse kohase rahastamisvahendi mitmeaastastes sihtprogrammides vastavalt asjaomaste riikide konkreetsetele vajadustele ja prioriteetidele. Rahaliste vahendite jaotuse võib läbi vaadata oluliste ettenägematute asjaolude või oluliste poliitiliste muutuste korral kooskõlas liidu välisteenistuse prioriteetidega,

4. ***Lõikes 3 osutatud meetmete käesoleva määruse kohane rahastamine ei ületa 707 000 000 eurot. Rahalised vahendid saadakse geograafiliste programmide rahaeraldistest ning oodatav piirkondlik jaotus ja rahastatavate meetmete tüüp täpsustatakse. Käesoleva määruse kohaseid vahendeid, millega rahastatakse määruse (EL) nr 1288/2013 määruse reguleerimisalasse jäävaid meetmeid partnerriikides, mis jäävad käesoleva määruse reguleerimisalasse, pöörates erilist tähelepanu kõige vaesematele riikidele. Käesoleva määruse kohaselt rahastatavates meetmetes keskendutakse valdkondadele, mis on arenguriikide kaasava ja jätkusuutliku arengu seisukohast olulised.***

5. ***Komisjon lisab käesoleva määruse rakendamist käsitlevasse iga-aastasessse aruandesse, mis on ettenähtud määruse (EL) nr .../2014* artikliga 13, kõikide käesoleva artikli lõikes 3 osutatud meetmete loetelu, mida rahastatakse käesoleva määruse alusel, ning teabe nende meetmete koostöös kohta käesoleva määruse artiklites 2 ja 3 sätestatud eesmärkide ja põhimõtetega.***

Artikkel 21

Euroopa välisteenistus

Käesolevat määrust kohaldatakse koostöös otsusega 2010/427/EL.

*

Väljaannete talitus: palun sisestada dokumendis PE-CONS 130/13 (2011/0415 (COD)) sisalduva määruse number.

Artikkel 22

Jõustumine

Käesolev määrus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Seda kohaldatakse alates 1. jaanuarist **2014 kuni 31. detsembrini 2020**.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

...

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja

I LISA

GEOGRAAFILISTE PROGRAMMIDE KOHASED KOOSTÖÖVALDKONNAD

A. GEOGRAAFILISTE PROGRAMMIDE KOHASED ÜHISED KOOSTÖÖVALDKONNAD

Geograafilised programmid peavad *olema allpool loetletud* koostöövaldkondadest, mida ei tohiks võrdsustada sektoritega. Prioriteetidid kehtestatakse kooskõlas liidu arengupoliitika valdkonnas võetud *rahvusvaheliste kohustustega, iseäranis aastatuhande arengueesmärkide ja 2015. aasta järgseks ajaks rahvusvaheliselt kokkulepitud uute arengueesmärkidega, millega muudetakse või asendatakse aastatuhande arengueesmärgid, ning tuginedes abikõlblike partnerriikide või -piirkondadega peetavale poliitilisele dialoogile.*

I. Inimõigused, demokraatia ja hea valitsemistava

a) Inimõigused, demokraatia ja õigusriik

i) *Demokratiseerimise toetamine ja demokraatlike institutsioonide, sh parlamentide rolli tugevdamine;*

ii) *õigusriigi ning kohtu- ja kaitsesüsteemide sõltumatuse tugevdamine ning õiguskaitse takistamatu ja võrdse kättesaadavuse tagamine kõigile;*

- iii) *institutsioonide läbipaistva ja aruandekohustusliku töö ja detsentraliseerimise toetamine; osalust soodustava riigisisese sotsiaalse dialoogi ja muude valitsemist ja inimõigusi käsitlevate dialoogide edendamine;*
- iv) *meediavabaduse edendamine, sealhulgas tänapäevaste sidevahendite osas;*
- v) *poliitilise pluralismi edendamine, kodaniku-, kultuuriliste, majanduslike, poliitiliste ja sotsiaalsete õiguste kaitse ning vähemustesse ja kõige haavatavamatesse rühmadesse kuuluvate isikute kaitse;*
- vi) *mis tahes põhjusel, sealhulgas rassilisel või etnilisel päritolul, kastil, usutunnistusel või veendumustel, sool, soolisel identiteedil või seksuaalsel sättumusel, sotsiaalsel kuuluvusel, puudel, tervislikul seisundil või vanusel põhineva diskrimineerimise või diskrimineeriva tegevuse vastase võitluse toetamine;*
- vii) *tsiviilisikute registreerimise, eelkõige sündide ja surmade registreerimise edendamine.*

- b) Sooline võrdõiguslikkus ■ , naiste mõjuvõimu suurendamine ja *naiste võrdsed võimalused*
- i) *soolise võrdõiguslikkuse ning võrdsete võimaluste edendamine;*
 - ii) *naiste ja tüdrukute õiguste kaitsmine, sealhulgas laste abielude ja muude traditsiooniliste traumeerivate tavade, nt naiste suguelundite moonutamise ning mis tahes naiste- ja tüdrukutevastase vägivalla vastu võitlemise ja soolise vägivalla ohvrite toetamise meetmete kaudu;*
 - iii) *naiste mõjuvõimu edendamine, sealhulgas arengu edendaja ja rahu kindlustaja rollis.*
- c) Avalik haldus *kesk- ja kohalikul tasandil*
- i) *avaliku sektori arengu toetamine, et edendada põhiteenuste, eriti tervishoiu- ja hariduse üldist ja mittediskrimineerivat kättesaadavust;*
 - ii) *selliste programmide toetamine, millega parandatakse poliitika väljatöötamist, riigi rahanduse juhtimist, sealhulgas auditi-, kontrolli- ja pettustevastase võitluse asutuste ja meetmete loomist ja tugevdamist ning institutsioonilist arengut, sh inimressursside juhtimist;*

iii) parlamentide tehnilise asjatundlikkuse suurendamine, et neil oleks võimalik hinnata riikide eelarvete koostamist ning kaasa rääkida eelarve koostamisel ja järelevalves, sealhulgas loodusvaradest saadava riikliku tulu ja maksude küsimuses.

d) Maksupoliitika ja -haldus ■

i) õiglaste, läbipaistvate, tõhusate, progressiivsete ja jätkusuutlike riiklike maksusüsteemide loomise või tugevdamise toetamine;

ii) arenguriikide järelevalvesuutlikkuse suurendamine võitluses maksudest kõrvalehoidumise ja ebaseaduslike rahavoogude vastu;

iii) maksupettuste ja selle mõju alase töö, eriti järelevalveorganite, parlamentide ja kodanikuühiskonna organisatsioonide poolt tehtava töö tootmise ja levitamise toetamine;

iv) maksuhaldust ja -reforme käsitlevate mitmepoolsete ja piirkondlike algatuste toetamine;

- v) *arenguriikide toetamine tulemuslikumaks osalemiseks rahvusvahelistes maksukoostööstruktuurides ja -protsessides;*
 - vi) *partnerriikide õigusaktides riigi- ja projektipõhise aruandluse sätestamise toetamine, et suurendada rahanduse läbipaistvust.*
- e) *Võitlus korruptsiooniga*
- i) *partnerriikide aitamine mis tahes korruptsiooni vastases võitluses sealhulgas selgitustöö, teadlikkuse suurendamise ja aruandluse kaudu;*
 - ii) *kontrolli- ja järelevalveorganite ning kohtuasutuste suutlikkuse suurendamine.*
- f) Kodanikuühiskond ja kohalikud ametiasutused ■
- i) *kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkuse parandamise toetamine, et suurendada nende kaasaráákimist ja aktiivset osalemist arenguprotsessis ning edendada poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku dialoogi;*

- ii) *kohalike ametiasutuste suutlikkuse parandamise toetamine ja nende asjatundlikkuse rakendamine, et edendada piirkondlikku lähenemist arengule, sealhulgas detsentraliseerimisprotsesse;*
 - iii) *kodanike osalemist ja kodanikuühiskonna tegutsemist soodustava keskkonna edendamine.*
- g) *Laste õiguste edendamine ja kaitsmine*
 - i) *juriidiliste dokumentide väljastamise edendamine,*
 - ii) *piisava ja tervisliku elatustaseme ning tervena täiskasvanuks saamise toetamine;*
 - iii) *põhihariduse võimaldamise tagamine kõigile.*

II. Kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu rakendamine inimarengu teenistusse

a) *Tervishoid, haridus, sotsiaalkaitse, tööhõive ja kultuur*

- i) selliste sektoripõhiste reformide toetamine, mis suurendavad põhiliste sotsiaalteenuste, eelkõige kvaliteetsete tervishoiu- ja haridusteenuste kättesaadavust, keskendudes asjaomastele aastatuhande arengueesmärkidele ja selliste teenuste kättesaadavusele vaeste, tõrjutud ja haavatavate elanikkonnarühmade jaoks;*
- ii) kohaliku suutlikkuse suurendamine, et tulla toime üleilmsete, piirkondlike ja kohalike probleemidega, kasutades selleks muu hulgas valdkonnapõhist eelarvetoetust ja intensiivistatud poliitilist dialoogi;*
- iii) tervishoiusüsteemide tugevdamine, muu hulgas tervishoiuteenuste kvalifitseeritud pakkujate puuduse probleemiga tegeledes, tervishoiu valdkonna õiglase rahastamise ja ravimite ning vaktsiinide vaestele taskukohasemaks muutmise teel;*
- iv) Pekingi tegevusprogrammi ja rahvusvahelise rahvastiku- ja arengukonverentsi tegevusprogrammi ja nende läbivaatamist käsitlevate konverentside tulemuste täieliku ja tulemusliku rakendamise edendamine ning sellega seoses seksuaal- ja reproduktiivtervishoiu ja -õiguste edendamine;*

- v) *piisavas koguses, taskukohase hinna ja hea kvaliteediga joogiveega varustatuse, nõuetekohase kanalisatsiooni ja hügieeni tagamine;*
- vi) *toetuse suurendamine kvaliteetsele haridusele ja sellele võrdse juurdepääsu tagamine;*
- vii) *kutseõppe toetamine, et suurendada tööhõivevõimalusi, ning teadusuuringute korraldamise ja nende tulemuste kasutamise suutlikkuse suurendamine, et toetada säästvat arengut;*
- viii) *riiklike sotsiaalkaitstesüsteemide ja minimaalse sotsiaalkaitse, sealhulgas tervise- ja pensionialaste sotsiaalkindlustussüsteemide toetamine, keskendudes ebavõrdsuse vähendamisele;*
- ix) *inimväärse töö tegevuskava toetamine ja sotsiaalse dialoogi edendamine;*
- x) *kultuuridevahelise dialoogi, kultuurilise mitmekesisuse ja kõikide kultuuride võrdse väärikuse edendamine;*

- xi) *rahvusvahelise koostöö edendamine, et stimuleerida kultuuritööstuse poolt arengumaade majanduskasvu antavat panust, et täielikult ära kasutada selle potentsiaali vaesuse vastu võitlemisel, tegeledes muu hulgas turule juurdepääsu ja intellektuaalomandi õiguste küsimustega;*
- b) Ettevõtluskeskkond, piirkondlik integratsioon ja ülemaailmsed turud
 - i) *konkurentsivõimelise kohaliku erasektori arengu toetamine muu hulgas kohalike institutsioonide ja ettevõtjate suutlikkuse suurendamise teel;*
 - ii) *kohalike tootmissüsteemide ja kohalike ettevõtete, sealhulgas roheliste ettevõtete arengu toetamine;*
 - iii) *väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd), mikroettevõtjate ja ühistute ning õiglase kaubanduse edendamine;*
 - iv) *kohalike, riigisiseste ja piirkondlike turgude, sealhulgas keskkonnasõbralike kaupade ja teenuste turgude arengu edendamine;*

- v) *õigus- ja reguleerivate raamistike reformide ja nende jõustamise toetamine;*
- vi) *ettevõtlusele ja finantsteenustele, nt mikrokrediidile ja säästuvõimalustele, mikrokindlustusele ja ülekandega maksetele juurdepääsu hõlbustamine;*
- vii) *rahvusvaheliste kokkulepetega ette nähtud töötajate õiguste jõustamise toetamine;*
- viii) *õigusaktide ja kinnistusraamatute loomine ja parandamine, et kaitsta maa- ja intellektuaalomandi õigusi;*
- ix) *teadusuuringute- ja innovatsioonipoliitika edendamine, mis aitab kaasa jätkusuutlikule ja kaasavale arengule;*
- x) *püsivaid töökohti loovate investeeringute edendamine, muu hulgas segarahastamismehhanismide kaudu, keskendudes kodumaiste ettevõtete rahastamisele ja kodumaise kapitali kasvatamisele iseäranis VKEde tasandil ning inimressursside arendamise toetamisele;*
- xi) *infrastruktuuri parandamine, järgides täielikult sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid;*

- xii) transpordi jätkusuutlikkuse valdkonnas sektoripõhiste lähenemisviiside edendamine, partnerriikide vajadustele vastamine, transpordi ohutuse, taskukohasuse ja tõhususe tagamine ning selle keskkonda kahjustava mõju minimeerimine;*
- xiii) erasektori kaasamine sotsiaalselt vastutustundliku ja säästva arengu toetamisse, ettevõtete sotsiaalse ja keskkonnavalase vastutuse ning aruandluse ja sotsiaalse dialoogi edendamine;*
- xiv) arenguriikide abistamine kaubanduse valdkonnas ning piirkondlikus ja ülemandrilises integratsioonis, nende sujuva ja järkjärgulise maailmamajandusse integreerimise toetamine;*
- xv) info- ja sidetehnoloogiale üldisema juurdepääsu toetamine, et ületada digitaalne lõhe.*

- c) Jätkusuutlik põllumajandus, *toiduga ja toitainetega kindlustatus*;
- i) *Arenguriikide abistamine vastupanuvõime suurendamisel kriiside, näiteks ressursside ja tarnevõimaluste nappuse või hinnavolatiilsuse suhtes; ebavõrdsuse vähendamine, tagades vaestele parema juurdepääsu maale, toidule, veele, energiale ja rahalistele vahenditele, ilma et kahjustataks keskkonda;*
 - ii) *säästlike põllumajandustavade ja põllumajandust käsitlevate asjakohaste teadusuuringute toetamine, keskendudes väikepõllundusele ja maapiirkondade tuluallikatele;*
 - iii) *naiste põllumajandustegevuse toetamine;*
 - iv) *valitsuste jõupingutuste ergutamine erasektori sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundlike investeeringute hõlbustamiseks;*
 - v) *strateegilise seisukoha kujundamise toetamine toiduga kindlustatuse küsimuses, keskendudes toidu kättesaadavusele, juurdepääsule, infrastruktuurile, ladustamisele ja toitainetele;*
 - vi) *hädavajalike sekkumiste abil alatoitumise ja toiduga kindlustamatuse probleemiga tegelemine ebakindlates ja üleminekuolukordades;*

vii) riiklikult juhitava ning osalusel põhineva detsentraliseeritud ja keskkonnasäästliku territoriaalse arengu toetamine.

d) Säästev energeetika

i) Juurdepääsu parandamine kaasaegsetele, taskukohastele, säästvatele, tõhusatele ja keskkonnasõbralikele taastuvenergiat kasutavatele energiateenustele;

ii) kohalike ja piirkondlike säästva energeetika lahenduste ning detsentraliseeritud energiatootmise edendamine;

e) loodusvarade , sh maa, metsa ja vee majandamine; ja eriti

i) järelevalvemenetluse ja -asutuste ning selliste valitsusreformide toetamine, mis edendavad säästvat ja läbipaistvat majandamist ja loodusvarade kaitset;

ii) õiglase juurdepääsu edendamine veevarudele, samuti veevarude integreeritud haldamine ja jõgede vesikondade haldamine;

iii) bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste kaitse ja säästliku kasutamise edendamine;

- iv) säästvate tootmis- ja tarbimismudelite edendamine ning kemikaalide ja jäätmete ohutu ja säästev käitlemine, võttes arvesse nende tervisemõju.

f) Kliimamuutused ja keskkond

- i) Keskkonnahoidlikuma tehnoloogia kasutuse, säästva energeetika ja ressursitõhususe edendamine, et saavutada vähese süsinikdioksiidheitega areng, tugevdades samal ajal keskkonnavalaseid nõudeid;
- ii) arenguriikide vastupidavuse parandamine kliimamuutuste tagajärgedele, toetades ökosüsteemipõhiseid kliimamuutustega kohanemise, kliimamuutuste leevendamise ja loodusõnnetuste riski maandamise meetmeid;
- iii) asjakohaste mitmepoolsete keskkonnavalaste kokkulepete rakendamise toetamine, iseäranis institutsioonilise raamistiku keskkonnamõõdme tugevdamine, et edendada säästvat arengut ja bioloogilise mitmekesisuse kaitset;
- iv) partnerriikide abistamine kliimamuutustest tingitud ümberasumise ja rändega seotud probleemide lahendamisel ning kliimapõgenike elukeskkonna taastamisel.

III. Muud *arengu* seisukohast olulised valdkonnad:

a) *Ränne ja varjupaik*

- i) Sihtotstarbeliste jõupingutuste toetamine, mida tehakse rände, liikuvuse, tööhõive ja vaesuse vähendamise vaheliste seoste täielikuks ärakasutamiseks, et rändest saaks arengut toetav jõud, ning ajude äravoolu vähendamine;*
- ii) arenguriikide toetamine rändevoogude haldamise pikaajalise poliitika vastuvõtmisel seoses rändajate inimõiguste ja nende perekondade austamise ning sotsiaalse kaitse tõhustamisega.*

b) Humanitaarabi ja ■ arengukoostöö *sidumine*

- i) Konfliktidest ning inimtegevusest tingitud katastroofidest või loodusõnnetustest mõjutatud piirkondade ja riikide ülesehitamine ja taastamine keskmises ja pikas plaanis;*
- ii) kodukohast lahkuma sunnitud inimeste iseseisva toimetuleku tagamisele ja integreerimisele või taasintegreerimisele suunatud keskmise ja pika tähtajaga meetmete võtmine, sidudes omavahel humanitaarabi, rehabiliteerimise ja arengu.*

- c) *Vastupanuvõime ja katastroofiohu vähendamine*
- i) *Ebakindlate olukordade puhul põhiteenuste pakkumise toetamine, õiguspäraste, tõhusate ja stabiilsete riigiasutuste ülesehitamine ning aktiivse ja organiseeritud kodanikuühiskonna rajamine koostöös asjaomase riigiga;*
 - ii) *riigi nõrgenemist, konflikte, loodusõnnetusi ja muid kriise ennetava suhtumise edendamine, aidates partnerriikidel ja piirkondlikel organisatsioonidel tugevdada varajase hoiatamise süsteeme ja demokraatlikku valitsemist ning suurendada institutsioonilist suutlikkust;*
 - iii) *katastroofiohu vähendamise, katastroofideks valmisoleku ja nende ärahoidmise ning katastroofide tagajärgedega toimetulemise toetamine.*

- d) *Areng ja julgeolek, sealhulgas konfliktide ennetamine*
- i) *Konfliktide tekkepõhjustega, sealhulgas vaesuse, keskkonnaseisundi halvenemise, maa ja loodusvarade eksploateerimise, ebaõiglase jaotuse ja nendele ebavõrdse juurdepääsu, nõrga valitsuse, inimõiguste rikkumise ja soolise ebavõrdsusega tegelemine, et toetada sellega konfliktide ennetamist ja lahendamist ning rahu kindlustamist;*
 - ii) *dialogi, osalemise ja lepitamise edendamine, et säilitada rahu ja vältida vägivaldpuhanguid kooskõlas rahvusvaheliste parimate tavadega;*
 - iii) *koostöö ja poliitikareformide edendamine sellistes valdkondades nagu julgeolek ja õiguskaitse, võitlus uimasti- ja muu ebaseadusliku kaubandusega, sealhulgas inimkaubanduse, korruptsiooni ja rahapesuga.*

B. KONKREETSED KOOSTÖÖVALDKONNAD REGIOONIDE KAUPA

Liidu abiga toetatakse meetmeid ja sektoripõhist dialoogi, mis on kooskõlas *artiklis 5 ja I lisa A osas nimetatutega* ning **II** käesoleva määruse üldise reguleerimiseseme ja -ala, eesmärgi ning üldpõhimõtetega. Eriliselt tuleb kaaluda meetmeid allpool kirjeldatud valdkondades, võttes arvesse ühiselt kokkulepitud strateegiaid **II** .

I. Ladina-Ameerika

- a) Sotsiaalse ühtekuuluvuse, eeskätt sotsiaalse kaasatuse, inimväärse töö ja võrdsete võimaluste, meeste ja naiste võrdõiguslikkuse ning naiste mõjuvõimu suurendamise edendamine;
- b) valitsemisprobleemide lahendamine ja poliitikareformide toetamine, eeskätt sotsiaalpoliitika, avaliku sektori finantsjuhtimise ning maksustamise, julgeoleku (sealhulgas uimastid, kuritegevus ja korruptsioon), hea valitsemistava ja *kohaliku, riikliku ning piirkondliku tasandi* avaliku sektori institutsioonide tugevdamise (sealhulgas uuenduslikud tehnilise koostöö edendamise mehhanismid, nt tehniline abi ja teabevahetus (TAIEX) ja mestimisvahendid), inimõiguste (sealhulgas *vähemuste*, põlisrahvaste ning aafriklastest *põlvnejate õigused*) kaitsmise, *Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) tööõiguse põhireeglite austamise*, keskkonna, diskrimineerimisvastase **II** ning *seksuaalse, soopõhise ja lastevastase vägivalla* vastu võitlemise ning uimastitootmise, -tarbimise ja -kaubanduse *vastase võitluse* valdkonnas;

- c) *aktiivse, hästi korraldatud ja sõltumatu kodanikuühiskonna toetamine ning sotsiaalse dialoogi tõhustamine sotsiaalpartnerite toetamise teel;*
- d) *sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, eelkõige jätkusuutlike sotsiaalkaitstesüsteemide (sh sotsiaalkindlustuse) loomise ja tugevdamise ning maksureformi abil; maksusüsteemide suutlikkuse suurendamine ning pettuste ja maksudest kõrvalehoidumise vastu võitlemine, et aidata kaasa võrdsuse suurendamisele ja jõukuse ühtlasemale jaotumisele;*
- e) *Ladina-Ameerika riikide toetamine nende hoolsuskohustuse täitmisel seoses naistetapu ärahoidmise, uurimise ja selle eest vastutusele võtmise, karistuste ja hüvitiste määramise ning naistetapule tähelepanu pööramisega;*
- f) mitmesuguste regionaalse integratsiooni protsesside ja võrgutaristute omavahelise ühendamise toetamine, tagades samas vastastikuse täiendavuse tegevusega, mida toetavad Euroopa Investeerimispank ja muud institutsioonid;
- g) arengu ja julgeoleku vahelise seose tugevdamine;
- h) *suutlikkuse suurendamine üldise juurdepääsu võimaldamiseks kvaliteetsetele põhilistele sotsiaalteenustele (iseäranis tervishoiu- ja haridussektoris);*

- i) poliitika toetamine hariduse ja ühise Ladina-Ameerika kõrgharidusruumi arendamise valdkonnas;

- j) majandusliku haavatavuse vähendamine ja ümberstruktureerimise soodustamine ***õiglaste ja avatud kaubandussuhete, arvukamate ja paremate rohelise ja kaasava majanduse töökohtade loomiseks vajalike tootlike investeeringute, teadmussiirde ja teaduskoostöö, innovatsiooni ning tehnoloogiaga seotud tugeva partnerluse rajamise teel ja jätkusuutliku ning kaasava majanduskasvu edendamine kõikides selle valdkondades, pöörates erilist tähelepanu rändevoogudele, toiduga kindlustatusele (sealhulgas säästev põllumajandus ja kalandus), kliimamuutustele, säästvate energeetikale, bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste (sealhulgas vee, mulla ja metsade) kaitsmisele ja seisundi parandamisele; mikroettevõtjate ja VKEd kui kaasava majanduskasvu, arengu ja töökohtade peamise allika toetamine; kaubandusele antava arenguabi soodustamine, tagamaks, et Ladina-Ameerika mikroettevõtjad ja VKEd saaksid kasutada rahvusvahelise kauplemise võimalusi; üldise tariifsete soodustuste kava muudatuste arvessevõtmine;***

- k) ***kahjuliku mõju leevendamine, mida üldisest tariifsete soodustuste kavast väljajätmine paljude selle piirkonna riikide majandusele põhjustab;***

- l) asjakohaste järeelmeetmete tagamine pärast lühiajalisi erakorralisi meetmeid, mis on suunatud muude rahastamisvahendite kaudu rakendatavale katastroofi- ja kriisijärgsele taastamisele.

II. Lõuna-Aasia

(1) Demokraatliku valitsemistava edendamine

- a) Demokraatiaprotsesside toetamine, tõhusa demokraatliku valitsemise kindlustamine, avalike institutsioonide ja asutuste tugevdamine (kaasa arvatud kohalikul tasandil), tulemusliku detsentraliseerimise, riikide ümberkorraldamise ja valimisteprotsesside toetamine;**
- b) aktiivse, hästi korraldatud ja sõltumatu kodanikuühiskonna, sealhulgas meedia arengu toetamine ning sotsiaalse dialoogi tõhustamine sotsiaalpartnerite toetamise teel;**
- c) õiguspärase, tõhusate ja oma tegevuse eest vastutavate avalike institutsioonide loomine ja tugevdamine, institutsiooniliste ja halduslike reformide, hea valitsemistava, korruptsioonivastase võitluse ja avaliku sektori finantshalduse edendamine ning õigusriigi toetamine;**
- d) inimõiguste, sealhulgas vähemuste, sisserändajate, põlisrahvaste ja haavatavate rühmade õiguste kaitse tugevdamine, võitlus diskrimineerimise, seksuaalse, soopõhise ja lastevastase vägivalla ning inimkaubanduse vastu;**

- e) *inimõiguste kaitsmine institutsiooniliste reformide (sealhulgas hea valitsemistava, korruptsioonivastase võitluse, avaliku sektori finantsjuhtimise, maksusüsteemi ning avaliku halduse reformi) edendamise ning seadusandlike, halduslike ja regulatiivsete reformide kaudu kooskõlas rahvusvaheliste nõuetega, eeskätt ebakindlas ning konflikti- ja konfliktijärgses olukorras olevates riikides.*

(2) *Sotsiaalse kaasatuse ja kõikide inimarengu mõõtmete edendamine*

- a) *Sotsiaalse ühtekuuluvuse, eeskätt sotsiaalse kaasatuse, inimväärse töö ja võrdsete võimaluste ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine **haridus-, tervishoiu- ja muu sotsiaalpoliitika abil**;*
- b) *suutlikkuse suurendamine, et pakkuda põhiliste sotsiaalteenuste üldist kättesaadavust iseäranis tervishoiu ja hariduse valdkonnas; hariduse kättesaadavuse parandamine kõikide jaoks, et parandada teadmisi ja väljaõpet ning suurendada tööturul konkurentsivõimet, tegeledes muu hulgas vajaduse korral ka ebavõrdsuse ning tööalase ja päritolu tõttu diskrimineerimise, eeskätt kastipõhise diskrimineerimise probleemiga;*

- c) sotsiaalkaitse ja sotsiaalse kaasatuse, inimväärse töö, tööõiguse põhireeglite ja võrdsete võimaluste ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine haridus-, tervishoiu- ja muu sotsiaalpoliitika abil;*
- d) kõikidele (kaasa arvatud naistele ja tüdrukutele) kättesaadavate kõrge kvaliteediga haridus-, kutseõppe- ja tervishoiuteenuste edendamine;*
- e) võitlemine sool ja päritolul põhineva vägivalla, lapseröövide, korruptsiooni ning organiseeritud kuritegevuse, uimastitootmise, -tarbimise ja -kaubanduse ning ebaseadusliku kaubanduse muude vormidega, võttes arvesse arengu ja julgeoleku vahelist seost;*
- f) põllumajanduse, erasektori arengu, kaubanduse, investeeringute, abi, rände, teadustegevuse, innovatsiooni ning tehnoloogiaga seotud ja arengule suunatud partnerluste rajamine ning avalike hüvede pakkumine eesmärgiga vähendada vaesust ja suurendada sotsiaalset kaasatust.*

- (3) *Lõuna-Aasia riikide säästva arengu toetamine ja vastupanuvõime suurendamine kliimamuutuste ja looduskatastroofide suhtes*
- a) *Jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu ning elatusvahendite, maaelu integreeritud arengu, jätkusuutliku põllumajanduse ja metsanduse, toiduga ja toitainetega kindlustatuse edendamine;*
 - b) *loodusressursside ja taastuenergia säästva kasutuse edendamine, bioloogilise mitmekesisuse kaitse, vee- ja jäätmemajandus, mullastiku- ja metsakaitse;*
 - c) *kliimamuutustega toimetulekule kaasa aitamine kohanemis-, leevendamise- ja katastroofiohu vähendamise meetmete abil;*
 - d) *majanduse mitmekesistamiseks, konkurentsivõime, kaubanduse ja erasektori arengu parandamiseks tehtavate jõupingutuste toetamine, keskenduses eriti mikroettevõtjatele ja VKEdele ning ühistutele;*
 - e) *säästva tarbimise ja tootmise ning lisaks ka keskkonnahoidlikku tehnoloogiasse, säästvasse energiasse, transporti, säästvasse põllumajandusse ja kalandusse, bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste (sealhulgas vee ja metsade) kaitsmisse ja nende seisundi parandamisse tehtavate investeeringute ning rohelises majanduses inimväärsete töökohtade loomise toetamine;*

- f) *katastroofideks valmisoleku ning katastroofijärgse pikaajalise taastamise toetamine, sealhulgas toiduga kindlustatuse ning toitumise kindlustatuse ja kodukohast lahkuma sunnitud isikute abistamise valdkonnas.*

(4) Piirkondliku integratsiooni ja koostöö toetamine

- a) *Tulemustele suunatud viisil piirkondliku integratsiooni ja koostöö ergutamine regionaalse integratsiooni ning dialoogi toetamise kaudu, eelkõige Lõuna-Aasia Piirkondliku Koostöö Assotsiatsiooni kaudu, ning Istanbuli protsessi (Aasia keskosa julgeolek ja koostöö) arengueesmärkide edendamine;*
- b) *tõhusa piirihalduse ja piiriülese koostöö toetamine, et edendada säästvat majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengut piirialadel; võitlus organiseeritud kuritegevuse ning ebaseadusliku uimastitootmise, -tarbimise ja -kaubandusega;*
- c) *selliste piirkondlike algatuste toetamine, mille eesmärk on peamiste nakkushaigustega tegelemine;* terviseohtude, sealhulgas loomade, inimeste ja nende erinevate keskkondade kokkupuute tasandil tekkivate terviseohtude ennetamise ning tõrjumise soodustamine.

III. Põhja- ja Kagu-Aasia

(1) Demokraatliku valitsemistava edendamine

- a) Demokratiseerimisele kaasaaitamine; õiguspäraste, tulemuslike ning oma tegevuse eest vastutavate avaliku sektori institutsioonide ja asutuste rajamine ning tugevdamine ja inimõiguste kaitsmine institutsiooniliste reformide (sealhulgas hea valitsemistava, korruptsioonivastase võitluse, avaliku sektori finantsjuhtimise, maksusüsteemi ning avaliku halduse reformi) edendamise ning seadusandlike, halduslike ja regulatiivsete reformide kaudu kooskõlas rahvusvaheliste nõuetega, eeskätt ebakindlas ning konfliktijärgses olukorras olevates riikides;**
- b) inimõiguste, sealhulgas vähemuste ja põlisrahvaste õiguste kaitse tugevdamine, tööõiguse põhireeglite austamise tagamine, võitlus diskrimineerimise, seksuaalse, soopõhise ja lastevastase vägivalda, sealhulgas laste relvakonfliktidesse kaasamise vastu ning inimkaubanduse probleemiga tegelemine;**
- c) Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni (ASEAN) inimõiguste kaitse mehhanismide ja eriti ASEANi valitsustevahelise inimõiguste komisjoni töö toetamine;**

- d) *õiguspärase, tõhusate ja oma tegevuse eest vastutavate avalike institutsioonide ja organite loomine ja tugevdamine;*
- e) *aktiivse, hästi korraldatud ja sõltumatu kodanikuühiskonna toetamine ning sotsiaalse dialoogi tõhustamine sotsiaalpartnerite toetamise teel;*
- f) *piirkonnas demokraatia, õigusriigi ja kodanike julgeoleku kindlustamiseks tehtavate jõupingutuste toetamine, muu hulgas kohtu- ja julgeolekusektori reformimise teel, ning erineva etnilise päritolu ja eri usku rühmade vahelise dialoogi ja rahuprotsesside toetamine;*
- g) *võitlemine korruptsiooni ning organiseeritud kuritegevuse, ebaseadusliku uimastitootmise, -tarbimise ja -kaubanduse ning ebaseadusliku kaubanduse muude vormidega ning tõhusa piirihaldamise ja piiriülese koostöö toetamine, et edendada säästvat majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengut piirialadel, võttes arvesse arengu ja julgeoleku vahelist seost; demineerimistööde toetamine.*

(2) *Sotsiaalse kaasatuse ja kõikide inimarengu mõõtmete edendamine*

- a) *Sotsiaalse ühtekuuluvuse, eeskätt sotsiaalse kaasatuse, inimväärse töö ja võrdsete võimaluste ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine;*
- b) *suutlikkuse suurendamine, et pakkuda põhiliste sotsiaalteenuste üldist kättesaadavust iseäranis tervishoiu ja hariduse valdkonnas; hariduse kättesaadavuse parandamine kõikide jaoks, et parandada teadmisi ja väljaõpet ning suurendada tööturul konkurentsivõimet, tegeledes muu hulgas vajaduse korral ka ebavõrdsuse ning tööalase ja päritolu tõttu diskrimineerimise, eeskätt kastipõhise diskrimineerimise probleemiga;*
- c) *põllumajanduse, erasektori arengu, kaubanduse, investeringute, abi, rände, teadustegevuse, innovatsiooni ning tehnoloogiaga seotud ja arengule suunatud partnerluste rajamine ning avalike hüvede pakkumine eesmärgiga vähendada vaesust ja suurendada sotsiaalset kaasatust;*

- d) *püirkonnas terviseohtude, sealhulgas loomade, inimeste ja nende erinevate keskkondade ühisosa tasandil tekkivate terviseohtude ennetamiseks ning tõrjumiseks tehtavate jõupingutuste toetamine;*
- e) *kaasava hariduse, elukestva õppe ja koolituse (sealhulgas kõrghariduse, kutsehariduse ja -koolituse) edendamine ning tööturgude toimimise parandamine;*
- f) *rohelisema majanduse ning jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamine eelkõige põllumajanduse, toiduga ja toitainetega kindlustatuse ja säästva energeetika alal, ning bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste kaitse ja nende seisundi parandamine;*
- g) *võitlus soo- ja päritolupõhise vägivalla ning lapseröövide vastu, võttes arvesse arengu ja julgeoleku vahelist seost.*

- (3) *Kagu-Aasia riikide säästva arengu toetamine ja vastupanuvõime suurendamine kliimamuutuste ja looduskatastroofide suhtes*
- a) *Kliimamuutuste mõju leevendamise ja nendega kohanemise toetamine, säästva tarbimise ja tootmise edendamine;*
 - b) *piirkonna toetamine kliimamuutustega võitlemise integreerimisel säästva arengu strateegiatesse, kohanemis- ja leevendamisvahendite ja poliitika arendamisel, kliimamuutuste negatiivse mõjuga tegelemisel ning pikaajaliste koostööalgatuste tõhustamisel ja katastroofidest haavatavuse vähendamisel, et toetada ASEANi sektoriteülest kliimamuutustega võitlemise raamistikku: põllumajanduse ja metsanduse panus toiduga kindlustatusse;*
 - c) *arvestades elanikkonna kasvu ja tarbijate muutuvaid nõudmisi, säästva tarbimise ja tootmise toetamine ning samuti keskkonnahoidlikku tehnoloogiasse (eelkõige piirkondlikul tasandil), säästvasse energeetikasse, transporti, säästvasse põllumajandusse ja kalandusse, bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste (sealhulgas vee ja metsade) kaitsmisse ja nende seisundi parandamisse tehtavate investeeringute ning rohelises majanduses inimväärsate töökohtade loomise toetamine;*
 - d) *häda-, taastamis- ja arenguabi sidumine selliste asjakohaste järelmeetmete tagamisega pärast lühiajalisi hädaabimeetmeid, mis aitavad kaasa katastroofi- või kriisijärgsele taastumisele ja mida rakendatakse muude rahastamisvahendite kaudu; katastroofideks valmisoleku ning katastroofijärgse pikaajalise taastamise toetamine, sealhulgas toiduga ja toitainetega kindlustatuse ja kodukohast lahkuma sunnitud isikute abistamise valdkonnas.*

- (4) *Piirkondliku integratsiooni ja koostöö toetamine kogu Põhja- ja Kagu-Aasias*
- a) *Suurema regionaalse integratsiooni ja koostöö edendamine tulemustele suunatud viisil regionaalse integratsiooni ning dialoogi toetamise kaudu;*
 - b) *ASEANi sotsiaalmajandusliku integratsiooni ja ühenduvuse, sealhulgas ASEANi majandusühenduse arenguga seotud eesmärkide, ühenduvuse juhtkava ja 2015. aasta järgse visiooni rakendamise toetamine;*
 - c) *kaubandusega seotud abi ja kaubandusele antava arenguabi soodustamine, tagamaks muu hulgas, et mikroettevõtjad ja VKEd saaksid kasutada rahvusvahelise kauplemise võimalusi;*
 - d) *piirkondlikku integratsiooni, sotsiaalset kaasatust ja ühtekuuluvust ning jätkusuutlikku majanduskasvu soodustavate jätkusuutlike infrastruktuuride ja võrgustike rahastamise võimendamine, tagades vastastikuse täiendavuse Euroopa Investeeringispanga ja muude liidu finantseerimisasutuste, samuti muude sama piirkonna asutuste poolt toetatavate tegevustega;*
 - e) *ASEANi institutsioonide ja riikide ning liidu vahelise dialoogi ergutamine;*
 - f) *selliste piirkondlike algatuste toetamine, mille eesmärk on peamiste nakkushaigustega tegelemine; terviseohtude, sealhulgas loomade, inimeste ja nende erinevate keskkondade ühisosa tasandil tekkivate terviseohtude ennetamise ning tõrjumise soodustamine.*

IV. Kesk-Aasia

I

- a) *Esmajoones jätkusuutliku ja kaasava majandus- ja sotsiaalse arengu, sotsiaalse ühtekuuluvuse ning demokraatia edendamine;*
- b) *kohalike elanike jaoks toiduga kindlustatuse, jätkusuutliku energiajulgeoleku ning veevarustuse ja kanalisatsiooni kättesaadavuse toetamine; loodusõnnetusteks valmisoleku ja kliimamuutustega kohanemise edendamine ja toetamine;*
- c) *esindavate ja demokraatlikult valitud parlamentide toetamine, hea valitsemistava ja demokratiseerimisprotsesside edendamine ja toetamine, riigi rahanduse usaldusväärne juhtimine, hästi toimivate institutsioonide, inimõiguste tegeliku austamise ja soolise võrdsuslikkusega õigusriigi ning aktiivse, hästikorraldatud ja sõltumatu kodanikuühiskonna toetamine ja sotsiaalse dialoogi edendamine sotsiaalpartnerite toetamise teel;*
- d) *kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu edendamine, sotsiaalse ning regionaalse ebavõrdsuse vähendamine ja **I** innovatsiooni, tehnoloogia **I** , inimväärse töö **I** , põllumajanduse ja maaelu arengu toetamine, mikroettevõtjate ja **VKEde toetamise teel majanduse mitmekesistamise soodustamine**, elavdades samal ajal reguleeritud sotsiaalse turumajanduse arengut, **avatud ja õiglast** kaubandust ja investeeringuid, sealhulgas regulatiivseid reforme **I** ;*

- e) tõhusa piirihalduse ja piiriülese koostöö toetamine, et edendada säästvat majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengut piirialadel; võitlemine organiseeritud kuritegevuse ja ebaseadusliku kaubanduse kõikide vormidega (sealhulgas võitlus ebaseadusliku uimastitootmise ja -tarbimise ja selle negatiivsete mõjude, sealhulgas HIVi/AIDSiga), võttes arvesse arengu ja julgeoleku vahelist seost;
- f) kahepoolse ja regionaalse koostöö, dialoogi ning integratsiooni edendamine, sealhulgas riikidega, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendit ning muid Euroopa Liidu rahastamisvahendeid, et toetada poliitikareforme, ■ sealhulgas **vajaduse korral** institutsioonide tugevdamise, tehnilise abi (nt TAIEX), teabevahetuse ning mestimisvahendite kaudu ning oluliste investeeringutega asjakohaste mehhanismide kaudu, et rakendada ■ rahalisi vahendeid haridus-, keskkonna- ja energiasektoris, ■ heitkoguste vähendamise / kliimamuutuste mõjule vastupanuvõime valdkonnas ■ ;
- g) ***suutlikkuse suurendamine, et võimaldada kvaliteetsete põhiliste sotsiaalteenuste üldist kättesaadavust iseäranis tervishoiu ja hariduse valdkonnas; elanike, eriti noorte ja naiste juurdepääsu toetamine tööhõivele, muu hulgas üld-, kutse- ja kõrghariduse parandamise toetamise teel.***

V. Lähis-Ida

- a) ***Demokratiseerimise*** ja valitsemistava (sealhulgas maksuvaldkonnas), ***õigusriigi***, inimõiguste, ***soolise võrdõiguslikkuse, põhivabaduste*** ja poliitilise võrdõiguslikkusega seotud probleemide lahendamine, ***et ergutada poliitilisi reforme, võidelda korruptsiooni vastu, tagada kohtumõistmise läbipaistvus*** ja luua õiguspäraseid, demokraatlikke, tõhusaid ja oma tegevuse eest vastutavaid avaliku sektori institutsioone ning aktiivset, ***sõltumatut*** ja hästikorraldatud kodanikuühiskonda; ***sotsiaalse dialoogi tõhustamine sotsiaalpartnerite toetamise teel***;
- b) ***kodanikuühiskonna toetamine võitluses põhivabaduste, inimõiguste ja demokraatia põhimõtete eest***;
- c) ***kaasava majanduskasvu, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja arengu***, eeskätt ***uute töökohtade loomise***, sotsiaalse kaasatuse, inimväärse töö ja võrdsete võimaluste ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine; ***suutlikkuse suurendamine, et pakkuda põhiliste sotsiaalteenuste üldist kättesaadavust iseäranis tervishoiu ja hariduse valdkonnas; vajaduse korral ebavõrdsuse ning tööalase ja päritolul põhineva diskrimineerimise, eeskätt kastipõhise diskrimineerimise probleemiga tegelemine***;
- d) ***kodanikukultuuri arengu toetamine iseäranis laste, noorte ja naiste koolitamise, harimise ja osalemise kaudu***;

- e) jätkusuutliku majandusreformi ja majanduse mitmekesistamise, *avatud ja õiglaste* kaubandussuhte, reguleeritud ja jätkusuutliku sotsiaalse turumajanduse arendamise, põhisektoritesse (nt energia, *rõhuga* taastuvenergiat) tehtavate tootlike ja jätkusuutlike investeeringute edendamine ■ ;

- f) *heanaaberlike suhete*, piirkondliku koostöö, dialoogi ja integratsiooni edendamine, sealhulgas riikidega, kelle suhtes kohaldatakse Euroopa naabruspoliitika rahastamisvahendit, ning Pärsia lahe riikidega, kelle suhtes kohaldatakse partnerluse rahastamisvahendit ning muid liidu rahastamisvahendeid ■ piirkonnasisese integreerimistegevuse toetamise kaudu, näiteks majanduse, energeetika, vee, transpordi ja põgenike küsimustes;

- g) *veeressursside säästva ja õiglase majandamise edendamine ning veeressursside kaitse*;

- h) käesoleva määrusega loodud rahastamisvahendi raames kasutatavate vahendite täiendamine sidusa töö ja toetusega muude liidu rahastamisvahendite *ja poliitikavaldkondade* kaudu, mis võivad olla suunatud *liidu siseturule juurdepääsu hõlbustamisele, tööjõu liikuvuse* suurendamisele ja laiemale piirkondlikule integratsioonile;

- i) võitlus ebaseadusliku uimastitootmise, -tarbimise ja -kaubandusega, *võttes arvesse arengu ja julgeoleku vahelist seost*;

- j) rände haldamine ning ümberasunute ja pagulaste abistamine, võttes arvesse ■ arengu *ja rände* vahelist seost ■ .

VI. Muud riigid

- a) Demokraatliku ühiskonna, hea valitsemistava, *inimõiguste austamise, soolise võrdõiguslikkuse* ja õigusriigi põhimõtteid järgiva riigi tugevdamise *toetamine* ning stabiilsuse ja integratsiooni soodustamine regioonis ja mandril; aktiivse, *hastikorraldatud ja sõltumatu kodanikuühiskonna toetamine ning sotsiaalse dialoogi tõhustamine sotsiaalpartnerite toetamise teel;*
- b) eri vabakaubanduspiirkondade loomisega käivitunud kohanemismeetmete toetamine;
- c) ■ vaesuse, ebavõrdsuse ja tõrjutuse vastase võitluse toetamine, sealhulgas ■ ebasoodsas olukorras olevate kogukondade põhivajaduste rahuldamise *ning sotsiaalse ühtekuuluvuse ja ebavõrdsust vähendava ümberjaotuspoliitika edendamisega;*
- d) *suutlikkuse suurendamine üldise juurdepääsu võimaldamiseks põhilistele sotsiaalteenustele (iseäranis tervishoiu- ja haridussektoris);*
- e) *elu- ja töötingimuste parandamine, rõhuga eeskätt ILO inimväärse töö tegevuskava edendamisel;*

- f)* majandusliku haavatavuse **vähendamine** ja ümberstruktureerimise **soodustamine**, asetades rõhu inimväärsele tööhõivele **jätkusuutliku** ja kaasava majanduskasvu ning **energiatõhusa, taastuvenergiäl põhineva vähese CO₂-heitega majanduse abil**, **kehtestades tugevad partnerlussidemed, mis toetuvad õiglastele kaubandussuhetele, tootlikele investeeringutele arvukamate ning paremate rohelise ja kaasava majanduse töökohtade loomiseks, teadmussiirdele ja koostööle teadustegevuses, innovatsioonile ja tehnoloogiale, ning edendades** säästvat ja kaasavat arengut kõikides selle valdkondades, **pöörates erilist tähelepanu** rändevoogudele, eluasemetele, toiduga kindlustatusele (sealhulgas säästev põllumajandus ja kalandus), **kliimamuutustele, säästvale energeetikale ning** bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi **teenuste (sealhulgas vee ja mulla) kaitsmisele** ja seisundi parandamisele;
- g)* tegelemine seksuaalse ja soopõhise vägivalga ning tervishoiuküsimustega, sealhulgas HIV/AIDSig ja selle mõjuga ühiskonnale.

II LISA

VALDKONDLIKE PROGRAMMIDE KOHASED **KOOSTÖÖVALDKONNAD**

A. ÜLEILMSETE AVALIKE HÜVEDE JA PROBLEEMIDE ALANE PROGRAMM

Programmi „Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid” eesmärk on tugevdada koostööd, teadmuse ja kogemuste vahetamist ning partnerriikide suutlikkust *aidata kaasa vaesuse kaotamisele, sotsiaalsele ühtekuuluvusele ja säästvale arengule*. Nimetatud programm *hõlmab* järgmisi koostöövaldkondi, tagades nende tugeva seotuse tõttu nende võimalikult suure koostoime ■ .

I. Keskkond ja kliimamuutused

- a) *Panustamine liidu keskkonna- ja kliimamuutuste alase poliitika välismõõtmel arendamisse, pidades täiel määral kinni poliitikavaldkondade arengusidususe põhimõttest ja muudest ELi toimimise lepingus sätestatud põhimõtetest;*
- b) tulevikku suunatud töö arengumaade abistamiseks, et aidata neil järgida aastatuhande arengueesmärgi *või mistahes muid edasisi raamistikke, milles liit ja selle liikmesriigid kokku lepivad*, mis on seotud loodusvarade säästva kasutamise ja keskkonnasäästlikkusega.

- c) liidu algatuste ja rahvusvahelisel ning regionaalsel tasandil kokkulepitud ja/või piiriülese iseloomuga kohustuste ***rakendamine***, eeskätt kliimamuutuste valdkonnas, kliimamuutustele vastupanu tõstmist käsitlevate ***vähese süsinikuheitega*** arengu strateegiate kaudu, tähtsustades eelkõige selliseid strateegiaid, millega edendatakse bioloogilist mitmekesisust, ***ökosüsteemide ja loodusvarade kaitset, ookeanide, maa, vee- ja kalavarude ning metsa säästvat majandamist (näiteks selliste mehhanismide abil nagu FLEGT)***, kõrbestumise vastu võitlemist, veevarude integreeritud majandamist ■, arukat ***kemikaalide-*** ja jäätmekäitlust, ressursitõhusust ning rohelist majandust;
- d) ■ kliimamuutuste- ja keskkonnanäesmärkide liidu ***arengukoostöösse*** integreerimise ning süvalaiendamise tõhustamine – ***nii arenguriike käsitleva kui ka arenguriikides või arenguriikide tehtava koostöö osas*** – metoodilise töö ja teadustegevuse (sh järelevalve, aruandlus- ning kontrollimehhanismide, ökosüsteemide kaardistamise, hindamise ja väärtuse määramise, keskkonnateadmiste baasi täiendamise ning uuenduslike meetmete ja poliitikasidususe edendamise) toetamise kaudu;

- e) keskkonnajuhtimise tugevdamine ja rahvusvahelise poliitikaarengu toetamine, et *parandada* säästva arengu *üleilmsel* tasandil juhtimise sidusust *ja tõhusust* regionaalse ja rahvusvahelise keskkonnajärelevalve ning -hindamise abistamisega ning *arenguriikides* tulemuslike vastavus- ning jõustamismeetmete soodustamisega mitmepoolsete keskkonnalepingute puhul ■ ;
- f) *katastroofiohu juhtimise ja kliimamuutustega kohanemise arvestamine arengukavades ja investeerimisel; katastroofiohtu vähendada püüdvate, näiteks ökosüsteemide kaitse ja märgalade taastamise strateegiate rakendamise edendamine;*
- g) *põllumajanduse ja loomakasvatuse otsustava tähtsuse tunnistamine kliimamuutustega seonduvates poliitikavaldkondades, edendades lõunapoolsetes piirkondades kliimamuutustega kohanemise ja nende tagajärgede leevendamise autonoomsete strateegiatena väikepõllundust ja -loomakasvatust, kuna need on suutelised kasutama loodusvarasid (näiteks vett ja karjamaad) säästvalt.*

II. Säστεv energeetika

- a) Juurdepääsu edendamine **usaldusväärsetele**, turvalistele, taskukohastele, **kliimasõbralikele** ja säästlikele energiateenustele kui olulisele liikumapanevale jõule vaesuse kaotamise ning kaasava majanduskasvu **ja arengu** saavutamisel, asetades rõhu kohalike **ja piirkondlike taastuvate** energiaallikate kasutamisele **ja nende kättesaadavaks tegemisele vaeste jaoks äärepoolsemates piirkondades**;
- b) taastuvenergia tehnoloogiate suurema kasutamise ja **elkõige detsentraliseeritud lähenemisviiside** soodustamine **ning** energiatõhususe ja **säästva**, vähem süsinikdioksiidiheidet tekitava arengu strateegiate edendamine;
- c) **partnerriikide ja kohalike kogukondade** energiajulgeoleku edendamine, nagu allikate ja energiavarustuskanalite mitmekesistamine, võttes arvesse hinnakõikumisega seotud probleeme ja heitkoguste vähendamise potentsiaali, täiustades turgusid ning soodustades energia- **ja eriti elektrivõrkude** sidumist ja kaubandust.

III. Inimareng, sealhulgas inimväärne töö, sotsiaalne õiglus ja kultuur

a) *Tervis*

- i) Inimeste tervise ja heaolu parandamine arengumaades, *toetades kaasavat ja üldist* juurdepääsetavust hea kvaliteediga olulistele avaliku sektori *tervishoiurajatistele, -kaupadele ja -teenustele* ning nende *võrdsetel* alustel kasutamise võimalust, *pakkudes järjekindlat hoolt alates ennetustööst ning lõpetades taastusraviga ning pöörates erilist tähelepanu ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse ja haavatavatesse rühmadesse kuuluvate isikute vajadustele;*
- ii) partnerriikidele otsest olulist kasu toovate üleilmsete algatuste poliitikakava toetamine ja kujundamine, võttes arvesse orienteeritust tulemustele, abi tulemuslikkust ja mõju tervishoiusüsteemidele, sealhulgas toetades partnerriikide paremat kaasamist kõnealustesse algatustesse;

- iii) selliste algatuste toetamine, eriti regionaalsel ja üleilmsel tasandil, mis tugevdavad tervishoiusüsteeme ja aitavad riikidel arendada ning rakendada arukat, tõenditel põhinevat *ja jätkusuutlikku* tervishoiupoliitikat, ning olulistes valdkondades, *näiteks laste ja emade tervis, sealhulgas immuniseerimine ja ülemaailmsete terviseohtude tõrjumine (nagu HIV/AIDS, tuberkuloos ja malaaria ning muud vaesusega seotud ja unarusse jäänud haigused);*
- iv) *Pekingi tegevusprogrammi ja rahvusvahelise rahvastiku- ja arengukonverentsi tegevusprogrammi ja nende läbivaatamist käsitlevate konverentside tulemuste täieliku ja tulemusliku rakendamise edendamine ning sellega seoses seksuaal- ja reproduktiivtervishoiu ja -õiguste edendamine;*
- v) *vägivalla ohvritele, eriti naistele ja lastele osutatavate peamiste teenuste ja psühholoogilise toe edendamine, pakkumine ja laiendamine.*

I

b) Haridus, teadmised ja oskused

- i) Haridusvaldkonnas rahvusvaheliselt kokkulepitud eesmärkide saavutamise toetamine üleilmsete algatuste ja üleilmse partnerluse kaudu, erilise rõhuasetusega teadmiste, oskuste ja väärtuste edendamisele jätkusuutliku ning kaasava arengu seisukohast;
- ii) kogemuste, hea tava ja innovatsiooni vahetuse edendamine, mis toetub haridussüsteemide arendamisel rakendatavale tasakaalustatud lähenemisviisile;
- iii) haridusele võrdse juurdepääsetavuse ja hariduse kvaliteedi parandamine, **eelkõige** haavatavatesse rühmadesse **kuuluvate isikute, rändajate**, naiste ja tütarlaste, **usuvähemustesse kuuluvate isikute, puudega inimeste ning ebakindlates oludes elavate inimeste jaoks ning** riikides, kes on üleilmsete eesmärkide saavutamisest kõige kaugemal, **ja põhihariduse lõpetamise ning kõrgema taseme haridusele ülemineku toetamine.**

- c) *Sooline võrdõiguslikkus, naiste mõjuvõimu suurendamine ning naiste ja tütarlaste õiguste kaitsmine*
- i) *Riikide, piirkondade ja kohaliku tasandi programmide toetamine, et edendada naiste ja tütarlaste majandusliku ja sotsiaalse mõjuvõimu suurendamist, nende juhtivatele positsioonidele jõudmist ning võrdset poliitilist osalust;*
 - ii) *riiklike, piirkondlike ja üleilmsete algatuste toetamine, et edendada soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamise integreerimist eri poliitikavaldkondadesse, tegevuskavadesse ja eelarvetesse, sealhulgas rahvusvahelistesse, piirkondlikesse ja riiklikesse arengualastesse raamdokumentidesse ja abi tulemuslikkuse kavasse; soopõhiste eelistustega seonduvate tavade kaotamisele kaasa aitamine;*
 - iii) *seksuaalse ja soolise vägivalla probleemiga tegelemine ning selle ohvriks sattunute toetamine.*

d) *Lapsed ja noored*

- i) *Võitlemine lastekaubanduse, igasuguse lastevastase vägivalla, laste kuritarvitamise, igasuguse lapstööjõu kasutamise ning laste abieludega; sellise poliitika edendamine, mille puhul peetakse silmas laste ja noorte erilist haavatavust ja potentsiaali, nende õiguste ja huvide kaitset (sh lapse sünni registreerimine), haridust, tervishoidu ja elatist, alustades nende kaasamise ja neile mõjuvõimu andmisega;*
- ii) *arenguriikide tähelepanu suunamine laste ja noorte jaoks kasulike poliitikasuundade väljatöötamisele, nende sellekohase suutlikkuse suurendamine ning laste ja noorte osatähtsuse rõhutamine arengu edasiviimisel;*
- iii) *konkreetsete strateegiate ja sekkumiste väljatöötamise toetamine, et tegeleda lapsi ja noori mõjutavate konkreetsete probleemide ja väljakutsetega (eelkõige tervishoiu, hariduse ja tööhõive valdkondades), võttes kõikides asjaomastes meetmetes arvesse nende huve.*

- e) *Mittediskrimineerimine*
- i) *Kohaliku, piirkondliku, riikliku ja ülemaailmse tasandi algatuste toetamine, et edendada võitlust soo, soolise identiteedi, rassilise või etnilise päritolu, kastikuuluvuse, usutunnistuse või veendumuste, puuete, haiguste, vanuse ja seksuaalse sättumuse alusel toimuva diskrimineerimisega, aidates sellel eesmärgil kujundada poliitikat, kavasid ja eelarveid ning vahetades häid tavasid ja kogemusi;*
 - ii) *laiema diskrimineerimisvastase arutelu toetamine ning inimõiguste kaitsjate kaitsmine.*
- f) *Tööhõive, oskused, sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus*
- i) *Tootliku ja inimväärse tööhõive kõrge taseme toetamine, eelkõige aruka haridus- ja tööhõivepoliitika ja -strateegia, kohaliku tööturu vajaduste ja perspektiivide seisukohast olulist töökonkurentsivõimet tagava kutsekoolituse, töötingimuste (sh mitteametlikus majanduses), ILO põhilistele tööstandarditele vastava inimväärse töö (sh lapstööjõu kasutamise vastu võitlemine) ning sotsiaalse dialoogi ja tööjõu liikuvuse toetamisega, austades ja edendades samas rändajate õigusi;*

- ii) *sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine, eeskätt jätkusuutlike sotsiaalkaitstesüsteemide (sh vaesuses elavatele isikutele mõeldud sotsiaalkindlustusskeemid) rajamise ja tugevdamise ning eelarvereformi abil, suurendades maksusüsteemide suutlikkust ning võideldes pettuste ja maksudest kõrvalehoidumise vastu, et aidata seeläbi kaasa võrdsuse suurendamisele ja jõukuse ühtlasemale jaotumisele;*
- iii) *sotsiaalse kaasatuse ja soolise võrdõiguslikkuse tugevdamine koostöö abil sellistes valdkondades nagu võrdsetel alustel juurdepääs põhiteenustele, kõikide juurdepääs tööhõivele, konkreetsete rühmade (eriti rändajad, lapsed ja noored, puudega inimesed, naised, põliselanikud ning vähemusrühmadesse kuulujad) mõjuvõimu suurendamine ja nende õiguste austamine, et need rühmad saaksid osaleda ja osaleksid jõukuse ja kultuurilise mitmekesisuse loomisel ning saaksid sellest kasu.*

g) Majanduskasv, töökohad ja erasektori kaasamine

- i) *Selliste meetmete edendamine, mille eesmärk on luua juurde rohkem ja paremaid töökohti, arendades kohalike mikroettevõtjate ja VKEde konkurentsivõimet ja nende integreerimist kohalikku, piirkondlikku ja üleilmsesse majandusse; arengumaade abistamine piirkondlikesse ja mitmepoolsetesse kaubandussüsteemidesse integreerumisel;*

- ii) *kohalikku kultuuripärandit alalhoidva kohaliku käsitööstuse arendamine;*
- iii) *sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundliku kohaliku erasektori arendamine ja ettevõtluskeskkonna parandamine;*
- iv) *sellise tõhusa majanduspoliitika edendamine, millega toetatakse kohaliku majanduse ja kohaliku tööstuse arenemist rohelise ja kaasava majanduse, ressursitõhususe ja säästva tarbimise ning säästvate tootmisprotsesside suunas;*
- v) *elektroonilise side kui kõikides sektorites vaeseid toetavat majanduskasvu soodustava vahendi kasutamise edendamine, et ületada arengu- ja tööstusriikide vaheline ning arenguriikidesisene digitaalne lõhe, töötada selles valdkonnas välja asjakohane poliitiline ja reguleeriv raamistik ning edendada vajaliku taristu väljaarendamist ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevate teenuste ja rakenduste kasutamist;*
- vi) *rahalise kaasamise edendamine, toetades mikroettevõtjate ja VKEde ning majapidamiste, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate ja haavatavate rühmade juurdepääsu sellistele finantsteenustele nagu mikrokrediit ja säästmine, mikrokindlustus ja maksete ülekanded ning nimetatud teenuste tõhusat kasutamist.*

h) Kultuur

- i) Kultuuridevahelise dialoogi, kultuurilise mitmekesisuse ja kõikide kultuuride võrdse väärikuse edendamine;***
- ii) rahvusvahelise koostöö edendamine, et stimuleerida kultuuritööstuse poolt arengumaade majanduskasvu antavat panust, et täielikult ära kasutada selle potentsiaali vaesuse vastu võitlemisel, tegeledes muu hulgas turule juurdepääsu ja intellektuaalomandi õiguste küsimustega;***
- iii) põlisrahvaste ja vähemuste sotsiaalsete, kultuuriliste ja vaimsete väärtuste austamise edendamine, et väärtustada paljurahvuselistes ühiskondades võrdsust ja õiglast kohtlemist vastavalt universaalsetele inimõigustele, millele on igaühel õigus, sealhulgas põlisrahvastel ja vähemustel;***
- iv) kultuuri kui majandusarengu ja -kasvu seisukohast paljulubava majandusharu toetamine.***

IV. Toiduga kindlustatus ja toitumisalane kindlustatus ning säästev põllumajandus

Koostöö selles valdkonnas tugevdab koostööd, teadmiste ja kogemuste vahetust ning partnerriikide suutlikkust seoses toiduga kindlustatuse nelja tugisambaga, **rakendades sootundlikku lähenemisviisi**: toidu kättesaadavus (tootmine), juurdepääsetavus (sh **maa, infrastruktuur toiduainete transportimiseks nendest piirkondadest, kus esineb toodangu ülejääki, piirkondadesse, kus esineb toidupuudust, turud, kohalike toiduvarude loomine ning turvavõrgustikud**), **kasutamine** (toitumisalaste meetmete võtmine sotsiaalselt teadlikul viisil) ning stabiilsus, samuti õiglane kaubandus ning **tähtsustades samas viit** mõõdet: väikepõllundus **ja loomakasvatus, toidu käitlemine lisaväärtuse loomiseks**, hea valitsemistava, regionaalne integratsioon ja haavatava elanikkonna abistamise mehhanismid:

- a) jätkusuutliku väikepõllunduse **ja loomakasvatuse** arengu edendamine, võimaldades ökosüsteemidel põhinevat, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelist turvalist juurdepääsu tehnoloogiale (sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogia), **tunnustades, edendades ja tugevdades kohalikke ja autonoomseid kliimamuutustega kohanemise strateegiaid** ning võimaldades juurdepääsu teabelevi- ja tehnilistele teenustele, maaelu arendamise kavadele, tootlikele **ja vastutustundlikele** investeerimismeetmetele, **vastavalt rahvusvahelistele suunistele, säästvale** maa ja loodusvarade haldamisele, **igasuguste elanikkonna õiguste kaitsele seoses maaga ja kohaliku elanikkonna maale juurdepääsuga** ning geneetilise mitmekesisuse kaitsele soodsas majanduskeskkonnas;

- b) asjaomaste sektorite keskkonna suhtes ja sotsiaalselt **vastutustundliku** poliitikakujundamise ning valitsemistava toetamine, avaliku sektori roll ja valitsusväliste osalejate toetamine selle reguleerimisel ning avalike hüviste kasutamisel, selle organisatsioonilise suutlikkuse, kutseorganisatsioonide ja -institutsioonide toetamine;
- c) toiduga kindlustatuse ja toitumise kindlustatuse tugevdamine piisavate meetmete, sealhulgas bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste kaitse ja kliimamuutusega **kohanemise** meetmete, infosüsteemide ning kriisiennetus- ja -ohje kaudu ning haavatavale elanikkonnale suunatud toitumisstrateegiate kaudu, **mille raames võetakse kasutusele vajalikud ressursid esmaseks sekkumiseks, mille abil on võimalik ära hoida enamik alatoitumisjuhtumeid;**
- d) ohutute ja jätkusuutlike tavade soodustamine toidu ja sööda kogu turustusahelas.

V. Ränne ja varjupaik

Koostööga selles valdkonnas tõhustatakse poliitilist dialoogi, koostööd, teadmuse ja kogemuste vahetust ning partnerriikide, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste suutlikkust, et toetada inimeste liikuvust kui inimarengu olulist osa. Koostööga selles valdkonnas, mis tugineb õigustepõhisele lähenemisviisile, hõlmates kõiki inimõigusi, nii tsiviilõigusi ja poliitilisi või majanduslikke, sotsiaalseid kui ka kultuurilisi õigusi, käsitletakse rändevoogudega, sealhulgas lõuna-lõuna suunalise rändega seotud väljakutseid, selliste haavatavate rändajate olukorda nagu saatjata alaealised, inimkaubanduse ohvrid, varjupaigataotlejad, naissoost rändajad ning rändajatest päritoluriikidesse maha jäänud laste, naiste ja pereliikmete olukorda järgmisega:

- a) *rände juhtimise edendamine kõikidel tasanditel, pöörates erilist tähelepanu rände sotsiaalsetele ja majanduslikele tagajärgedele ning tunnustades kodanikuühiskonna organisatsioonide (sh diasporaa) ja kohalike ametiasutuste olulisust rändeküsimustega kui arengustrateegiate üliolulise osaga tegelemisel;*

- b) rändevoogude parema juhtimise tagamine kõikides aspektides, *sealhulgas partnerriikide valitsuste ja teiste asjaomaste sidusrühmade suutlikkuse suurendamise kaudu sellistes valdkondades nagu seaduslik ränne ja liikuvus; ebaseadusliku rände, rändajate ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimkaubanduse tõkestamine; ebaseaduslike rändajate püsiva tagasipöördumise hõlbustamine ning vabatahtliku tagasipöördumise ja taasintegreerimise toetamine; integreeritud piirihalduse suutlikkus ning rahvusvaheline kaitse ja varjupaik;*
- c) inimeste suurema regionaalse ja üleilmse liikuvuse, *esmajoones hästi juhitud tööjõu liikuvuse arengumõju suurendamine, parandades rändajate integratsiooni sihtkohariikides*, edendades ning kaitstes rändajate *ja nende perekondade* õigusi aruka regionaalse ja riikliku rände- ning varjupaigapoliitika kavandamise ja rakendamise ning rände mõõtmel muudesse regionaalsetesse ja riiklikesse poliitikavaldkondadesse integreerimise *ning rändajate organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste osalemise toetamise kaudu poliitikakujundamises ja poliitika elluviimise järelevalves;*

- d) rände ja arengu seosest, sh valitsuse poliitika sotsiaalsetest ning majanduslikest tagajärgedest ühise arusaamise parandamine, olgu tegemist siis rände, varjupaiga või muu valdkonnaga;
- e) *varjupaiga andmise suutlikkuse ja vastuvõtusuutlikkuse suurendamine partnerriikides.*

Koostööga selles valdkonnas hallatakse tihedas seoses rände- ja varjupaigafondi ning sisejulgeoleku fondiga, võttes täielikult arvesse poliitikavaldkondade arengusidususe põhimõtet.

B. KODANIKUÜHISKONNA ORGANISATSIOONE JA KOHALIKKE AMETIASUTUSI KÄSITLEV PROGRAMM

Kooskõlas *komisjoni struktureeritud dialoogi algatuse järeldestega ning* liidu toetusega demokraatiale, inimõigustele ja heale valitsemistavale, on *kõnealuse programmi eesmärk tugevdada* kodanikuühiskonna organisatsioone ja kohalikke ametiasutusi *partnerriikides, ja kui see on käesolevas määruses ette nähtud, siis ka liidus, kandidaatriikides ja potentsiaalsetes kandidaatriikides. Selle eesmärk on toetada kodanike osalemist ja kodanikuühiskonna tegutsemist ja* koostööd soodustavat keskkonda, teadmuse ja kogemuste vahetust ning kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste suutlikkust partnerriikides rahvusvaheliselt kokkulepitud arengueesmärkide toetamisel.

Käesoleva määruse kohaldamisel tähendavad „kodanikuühiskonna organisatsioonid” sõltumatult ja aruandluspõhiselt tegutsevaid järgmisi valitsusväliseid mittetulunduslikke osalejaid: valitsusvälised organisatsioonid, põlisrahvaid esindavad organisatsioonid, rahvus- ja/või etnilisi vähemusi esindavad organisatsioonid, *diasporaaorganisatsioonid, partnerriikide rändajate organisatsioonid*, kohalikud ettevõtjate liidud ja kodanike rühmitused, ühistud, tööandjate liidud ning ametiühingud (sotsiaalpartnerid), majandus- ja sotsiaalhuve esindavad organisatsioonid, korruptsiooni ja pettuste vastu võitlevad ja head valitsemistava edendavad organisatsioonid, kodanikuõiguste organisatsioonid ja diskrimineerimise vastu võitlevad organisatsioonid, detsentraliseeritud piirkondliku koostöö ja integratsiooniga tegelevad kohalikud organisatsioonid (sealhulgas võrgustikud), tarbijaorganisatsioonid, naiste- ja noorteorganisatsioonid, keskkonna-, õppe-, kultuuri-, uurimis- ja teadusorganisatsioonid, ülikoolid, kirikud ja usuühendused ning kogudused, meedia ning mis tahes valitsusvälised ühendused ja sõltumatud sihtasutused, sealhulgas sõltumatud poliitilised sihtasutused, kes võivad soodustada käesoleva määruse eesmärkide rakendamist.

Käesoleva määruse kohaldamisel tähendavad „kohalikud ametiasutused” väga erinevaid piirkondlikke ning kohalikke valitsustasandeid ja -harusid, st omavalitsusüksused, kogukonnad, piirkonnad, maakonnad, provintsid, regioonid jne.

Käesoleva programmiga soodustatakse järgmist:

- a) kaasav ja tugev ühiskond partnerriikides tugevamate kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike ametiasutuste ning abi vajavatele elanikele osutatavate põhiteenuste kaudu;
- b) arenguküsimuste alase teadlikkuse suurendamine liidus ning liidus, kandidaatriikides ning potentsiaalsetes kandidaatriikides partnerriikide vaesuse vähendamise ja jätkusuutliku arengu strateegiatele üldsuse aktiivse toetuse tagamine;

- c) Euroopa ja lõunapoolsete riikide kodanikuühiskonna ning kohalike ametiasutuste võrgustike, *foorumite ja ühenduste* suurem suutlikkus tagada sisuline ja jätkuv poliitikadialoog arenguvaldkonnas **ning edendada demokraatlikku valitsemistava**.

Programmiga toetatav **võimalik tegevus** hõlmab järgmist:

- a) partnerriikides võetavad meetmed, millega toetatakse haavatavaid ja marginaliseeritud rühmi, põhiteenuste osutamisega kodanikuühiskonna organisatsioonide ning kohalike ametiasutuste kaudu;
- b) sihtrühmade suutlikkuse arendamine, et täiendada toetust, mida antakse riikliku programmi raames, kusjuures meetmete eesmärk on:
- i) **luua kodanike osalemist ja kodanikuühiskonna tegutsemist soodustav keskkond ning** suurendada kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkust osaleda tõhusalt **poliitikakujundamises ja poliitika elluviimise järelevalves;**
 - ii) **soodustada** arenguga seoses kodanikuühiskonna organisatsioonide, **kohalike ametiasutuste**, riigi ja muude osalejate vahelist **paremat dialoogi ja** koostoitmet;

- iii) **tugevdada** kohalike ametiasutuste suutlikkust osaleda tulemuslikult arenguprotsessis, tunnustades nende erilist rolli ja spetsiifikat;
- c) üldsuse teadlikkuse suurendamine arenguküsimustes, **inimeste mõjuvõimu suurendamine, et nad saaksid hakata aktiivseteks ja vastutustundlikeks kodanikeks**, ning arengut toetava formaalhariduse ja informaalse hariduse edendamine liidus, kandidaatriikides ning potentsiaalsetes kandidaatriikides, et luua ühiskondades arengupoliitikale kindel alus, tagada üldsuse suurem toetus vaesusega võitlemise meetmetele ja arenenud riikide ning arengumaade võrdväärsematele suhetele, suurendada teadlikkust probleemidest ja raskustest, millega arengumaad ning nende rahvad silmitsi seisavad, ja selleks, et edendada **õigust arenguprotsessile, mis teeb võimalikuks kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täieliku saavutamise, ning** üleilmastumise sotsiaalset mõõdet;
- d) kodanikuühiskonna ja kohalike ametiasutuste võrgustike koordineerimine, suutlikkuse arendamine ning institutsionaalne tugevdamine nende organisatsioonides ja eri liiki sidusrühmade vahel, kes osalevad arengu üle peetaval avalikul arutelul, ning lõunapoolsete riikide kodanikuühiskonna organisatsioonide ning kohalike ametiasutuste ja katusorganisatsioonide tegevuse koordineerimine, suutlikkuse arendamine ja institutsionaalne tugevdamine.

III LISA

ÜLEAAAFRIKALISE PROGRAMMI KOHASED **KOOSTÖÖVALDKONNAD**

Üleaaafrikalise programmiga toetatakse *Aafrika ja liidu strateegilise partnerluse* eesmäärke ja üldpõhimõtteid. *Sellega edendatakse inimkeskse partnerluse ja Aafrika tervikuna käsitlemise põhimõtet ning regionaalse ja mandri tasandi sidusust. Programmis keskendutakse piirkondadevahelistele, kogu mandrit või maailma hõlmavatele meetmetele Aafrikas ja Aafrikaga ning toetatakse Aafrika ja ELi ühisalgatusi rahvusvahelisel areenil. Programmiga antakse toetust eelkõige järgmistes partnerluse valdkondades:*

- a) rahu ja julgeolek,*
- b) demokraatlik valitsemistava ja inimõigused,*
- c) kaubandus, piirkondlik integratsioon ja infrastruktuur (sealhulgas toorained),*
- d) aastatuhande arengueesmärgid ja uued rahvusvaheliselt kokkulepitud 2015. aasta järgsed arengueesmärgid,*

- e)* energia,
- f)* kliimamuutused ja keskkond,
- g)* ränne, liikuvus ja tööhõive,
- h)* teadus, infoühiskond ja kosmos, ■
- i)* valdkondadevahelised küsimused.

■

IV LISA

RAHALISTE VAHENDITE SOOVITULSIK JAOTUS AASTATEL 2014–2020

(rahasummad *miljonites* eurodes)

Kokku	19 662
--------------	---------------

(1) Geograafilised programmid	11 809 ¹
-------------------------------	---------------------

I

a) Geograafilise piirkonna kohta

i) Ladina-Ameerika	2500
--------------------	------

ii) Lõuna-Aasia	3813
-----------------	------

iii) Põhja- ja Kagu-Aasia	2870
---------------------------	------

¹ Millest 758 miljonit eurot on jaotamata vahendid.

iv) <i>Kesk-Aasia</i>	<i>1072</i>
v) <i>Lähis-Ida</i>	<i>545</i>
vi) <i>Muud riigid</i>	<i>251</i>

b) Koostöövaldkonna kohta

- i) *Inimõigused, demokraatia ja hea valitsemistava vähemalt 15 %*
- ii) *Kaasava ja jätkusuutliku majanduskasvu rakendamine
inimarengu teenistusse vähemalt
45 %*

(2)	<i>Valdkondlikud programmid</i>	7 008
a)	<i>Üleilmse tähtsusega avalikud hüved ja probleemid</i>	5 101
	<i>i) Keskkond ja kliimamuutused¹</i>	27 %
	<i>ii) Säästev energia</i>	12 %
	<i>iii) Inimareng, sealhulgas</i>	
	<i>inimväärne töö, sotsiaalne õiglus ja kultuur</i>	25 %

¹ *Põhimõtteliselt jaotatakse rahalised vahendid keskkonna ja kliimamuutuse vahel võrdselt.*

millest:

- *Tervis* *vähemalt 40 %*
- *Haridus, teadmised ja oskused* *vähemalt 17,5 %*
- *Sooline võrdõiguslikkus, naiste mõjuvõimu suurendamine ning naiste ja tütarlaste õiguste kaitsmine; lapsed ja noored, mittediskrimineerimine; tööhõive, oskused, sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus; majanduskasv, töökohad ja erasektori kaasamine, kultuur* *vähemalt 27,5 %*

iv) **Toiduga kindlustatus ja säästev põllumajandus** **29 %**

v) **Ränne ja varjupaik** **7 %**

Vähemalt 50 % OECD metoodikal põhinevate markerite (nn Rio markerite) kasutamisele eelnevatest rahalistest vahenditest täidavad kliimameetmete ja keskkonnaga seotud eesmärgid.

b) Kodanikuühiskonna organisatsioonid ja kohalikud ametiasutused **1 907**

(3) Üleaafrikaline programm **845**
